

Americký pohled na Třetí říši

Máme-li mluvit o americké politice, nemůžeme a nemáme zapomínat, že běží po dvou kolejích. Oficiální politiku zastupuje a vyjadřuje pro ostatní svět minist. zahraničí (State Department), které je právě tak korektní, diplomatické a zdvořilé jako zahraniční úřady všude jinde, ačkoli v zákulisí není těžko vycítit vlivné směry, ostře naladěné proti hitlerovskému Německu. Neoficiální politika mluví často jinak, než vláda ve Washingtonu, ačkoli svým způsobem je i tato neúřední politika oficiální. Je to zdánlivě paradoxní tvrzení, souvisí však s vládní soustavou v Americe. Federální vláda spravuje totiž určité záležitosti, na př. zahraniční, do kterých státní úředníci v cizině zasahovat nesmějí a nemohou, ale naproti tomu ani vláda nemůže zasahovat do jiných záležitostí a zejména do projevů státních úředníků. Jen tak je možno, že ministerstvo zahraničí provádí na venek politiku naprosto oficiální a zdvořilou, která je však v podstatě často jiná. Americké ministerstvo zahraničí dodržuje také v poměru k Třetí říši všechna diplomatická pravidla a přece může při tom vyjadřovat odmítavý postoj amerického lidu nebo aspoň jeho většiny k dnešnímu Německu.

Dokladem a vysvětlením může být nedávný případ s newyorským starostou, La Guardiou, který je v Americe známý a populární také pod jménem „little monkey“ — malá opice. Nejen pro svůj vzhled, ale i pro úžasnou pohyblivost a agilnost. Jeho řeč v shromáždění, jehož se zúčastnilo hodně židovských žen, pobouřila vládní místa v Německu, protože La Guardia doporučil, aby se na světové výstavě zařídil zvláštní pokoj hnědé hrůzy s fanatickým panákem. La Guardia nikoho nejmenoval, ale ohlas jeho řeči byl velký, tisk se pohotově postaral o rozšíření názorů, které starosta pronesl, a Hitlerova vláda se v zápětí ostře ohradila. Německý velvyslanec ve Spojených státech, Hans Luther, žádal o zákrok proti La Guardiovi. Ministr zahraničí, Cordell Hull, německého velvyslance přijal ovšem zdvořile, ale odmítl zakročít. Prohlásil, že v Americe platí svoboda slova a tisku a že washingtonská vláda nemůže a nechce kontrolovat mínění a přesvědčení svobodných amerických občanů. To se rovnalo ostrému odmítnutí, protože ministerstvo zahraničí mělo možnost požádat buď osobně neb prostřednictvím prezidenta Roosevelta, anebo prostřednictvím guvernéra státu New York, aby se „little flower“, malá kytička — druhá přezdívka La Guardia — mírnila. To se nestalo a je velmi příznačné, jak rychle a s dodržením diplomatické formy vrátila americká vláda velvyslancův zásah.

Dlouho a důkladně jásaly o této aféře všechny noviny. Německý tisk v říši se rozčilil a dopustil se chyby. Zašel tak daleko, že nazval shromáždění žen, na kterém La Guardia mluvil, — „hloučkem prostitutek, sebraných z ulice“. Snad neuvážil, jakou zbraň tím americké vládě dává. Ihned došlo sice k zdvořilému, ale velmi rozhodnému protestu amerického ministerstva zahraničí, a ministr Neurath musil vy-

slechnout i náznaky, že tisk v říši nevyjadřuje mínění německé veřejnosti, protože je kontrolován a musí psát podle příkazu. Berlín tedy umožnil americké vládě, aby pronesla svůj názor o Třetí říši a to hodně důkladně a oficiálně, ačkoli podnětem byla neoficiální La Guardiaova řeč.

Mnoho jiných drobných událostí naznačuje, jaký vítr věje v Americe. Již dříve odmítl La Guardia, jako starosta, podepsat živnostenskou koncesi přistěhovanému Němci, který nebyl ovšem emigrant. Asi před rokem přednášel v Berlíně americký velvyslanec Dodd a dokazoval formou sice akademickou, ale přesto dosti zřetelně převahu demokracie nad diktátorskými režimy. Ačkoli přistěhovalecké zákony jsou velmi přísné a jasné, Amerika přece přijala velmi mnoho vypovězených a emigrovaných německých rodin a zařídila jim dokonce z veřejných i soukromých sbírek vysokou školu sociálních věd v New Yorku.

Také způsob, jakým tisk píše o Hitlerovi, prozrazuje názor americké veřejnosti. Mimo pravidelné a běžné zprávy zabývá se s oblibou osobním životem Hitlerovým a jiných vedoucích mužů Třetí říše. Nový ilustrovaný týdeník „Life“, který má přes milion čtenářů, uveřejnil celou serii článků o Hitlerově předválečné a poválečné kariéře, ale nápadně při tom zdůrazňoval psychologické momenty, které vyvolávaly nesympatický dojem, nechuť i odpor. Vulgárnější, ale právě tak populární čtrnáctideník „Look“ neváhal nadepsat jeden z mnoha článků titulem: „Zkrachovaný malíř — dnešní diktátor“. V různých obměnách se všelijak dokazuje, že si Hitler nedovedl vydělat na živobytí, že nedokončil střední školu, že se stranil žen a že ho za války odmítla i rakouská armáda jako dobrovolníka, až byl konečně přijat do svazku německého vojska. Tisk uvádí také jiné okolnosti, které američtí čtenáři přímo hltají. Vedle Hitlerovy fotografie objevuje se snímek Leny Riefenstahlové, do které je prý Hitler zamilován, samozřejmě s příslušným doprovodem. Zajímavé jsou občasné poznámky, že fašisté spatřují v Hitlerovi zachránce Německa, ti však, kteří v něm viděli něco méně velikého, jsou již mrtvi, protože zahynuli v krvavé lázni nacistické strany r. 1934. Tisk nezapomíná připomínat, že většina německého lidu vidí v Hitlerovi muže, jehož vláda zahubila svobodu a přinesla lidu nevyslovitelná utrpení. Praktický Američan věnuje při tom velkou pozornost zprávám, že nynější režim hospodářské potíže nerozřešil, naopak vnutil lidu nižší životní úroveň. A konečně? Tisk a veřejné mínění spatřují v hnědém režimu největší hrozbu světovému míru.

Tři poválečná období v poměru k Německu.

První údobí amerického veřejného mínění v poměru k Německu začalo hned po versailleském míru. Vyznačovalo se tím, že postupně ochabovala nenávisť průměrného Američana, která od chvíle, kdy Amerika vstoupila do války na straně Dohody, byla

dosti silná. Veřejnost věřila Wilsonovu idealismu, který vždy ujišťoval, že Amerika nebojuje proti německému lidu, nýbrž proti jeho imperialistickým vládcům. Císař utekl, vzniklo demokratické Německo a v Americe nabyli převahy ti, kteří nechtěli ani odhlasovat versailleský mír. Ve veřejnosti se mluvilo stále více o chamtivosti a sobeckosti spojenců, až sympatie k Německu vyvrcholily v druhém období, kdy se začaly zjišťovat příčiny války. Rychle a houfně začínaly se objevovat knihy a publikace, zkoumající diplomatická akta válčících států a rozebírající jejich válečnou politiku, různá nařízení a opatření. Poukazovalo se především na to, že všechny modré, bílé, černé a žluté knihy různých vlád neodpovídají skutečností. Celá akce byla zahájena několika profesory, kteří si na hádce o vzniku a příčinách války založili slávu a kariéru. Dva z hlavních profesorské trojice, Harry Elmer Barnes a Sidney B. Fay, začali kariéru na bohaté dívčí koleji — Smith College. Oba napsali knihy o příčinách světové války a rozpoutali diskusi, která dlouho vyplňovala vědecké časopisy i noviny. Fayovi vynesla tato diskuse místo profesora historie na nejstarší a nejbohatší americké universitě — Harvard University — a profesor Barnes byl jmenován redaktorem Scripps-Howard novin. K nim se přidal profesor chicagské university Bernadotte E. Schmidt, který se stal šéfem historického oddělení na téže universitě, když bývalý přednosta Dodd převzal posláni velvyslance v Berlíně. Tito tři mušketýři, ovlivňující mimo hlavní vědecké časopisy a noviny řadu menších historických měsíčníků, představovali tři různé názory americké veřejnosti v tomto období. Radikály reprezentoval profesor Barnes, který tvrdil, že vinu na válce nese především Francie spolu s Ruskem a Anglií a že ústřední mocnosti měly na vývoj událostí a poměrů málo vlivu a že vlastně Amerika naletěla na intriky spojenců, hnána finančními zájmy. Střed zastupoval profesor Fay, který byl umírněnější a dokazoval, že válka se připravovala na obou stranách a proto ústřední mocnosti a zejména Německo nespravedlivě strádají podmínkami versailleského míru. Profesor Schmidt stál na pravici a třebaže dával za pravdu Fayovi, připisoval hlavní vinu Německu a především Rakousku. Tiskový zápas amerického mínění neprobíhal ovšem mezi zastánci, nýbrž mezi odpůrci versailleského míru, který ukončil světovou válku.

Tyto hádky nesmírně ovlivnily představy a názory amerických občanů na Německo a střední Evropu. Vyvolaly v Americe mínění, že Německo je ubohý národ, který válku nechtěl a byl k ní pouze přinucen mocenskou politikou západních velmocí. Nezavinil-li však válku Berlín a trpí-li Německo nespravedlivým poválečným uspořádáním, není spravedlivá a správná ani úprava ve střední Evropě. Tak se psalo nejen v dějepisných učebnicích, ale i ve vědeckých časopisech a v tisku, a vždycky se přidávaly nářikavé kapitoly o zlém osudu evropských menšin, hlavně těch „s lepší kulturou“, t. j. Němců a Maďarů.

Německá diplomacie znala velmi dobře toto ovzduší a nálady a dovedla ho náležitě využít. Živila je. Dodávala materiál a byla i finančně pohotová. Když na př. vyšla Fayova kniha o příčinách války, koupila německá vláda několik tisíc výtisků, ačkoli jeden exemplář stál pět dolarů, a rozesílala je pak vynikajícím a vlivným lidem v Americe.

Když se Hitler objevil na scéně, začíná třetí období amerického poměru k válečnému a poválečnému Německu. V Americe téměř nikdo nevěřil do poslední chvíle, že by se Hitler mohl dostat k moci. Vtipkovalo se o jeho kníru, mluvilo se hodně o puči z r. 1923, a Hindenburg byl v americkém pojetí železným bohem, který nedovolí, aby lidé Hitlerova druhu měli co mluvit do osudů velké a vyspělé země. Když všechna očekávání zklamala a Hitler se stal kancléřem, nastalo velké rozčarování. Americký tisk vyčítil dobře náladu a citový obrat Američanů, a od první chvíle začal prudce útočit proti hákovému kříž. Zejména potom, když docházely zprávy o akcích proti židům a o vybíjení politických odpůrců. Rázem ztratilo Německo všechno, co u amerických občanů po válce získalo.

Důvody jsou velmi pochopitelné. Americké myšlení nemůže nijak pochopit, že by někdo mohl být zastřelen za svoje politické přesvědčení, a celá anglosaská teorie práva je založena na filosofii občanských práv proti státu. Přesto, že se v praxi tato práva nerespektují vždy a všude, americký občan nechápe, že by se lidé měli střílet za politické názory. Volby v Americe připomínají svou formou sportovní utkání, po kterém si i odpůrcové podají ruce a jdou opět za svou prací. Většina amerického lidu hledí na hitlerovský režim jako na barbarský, nad kterým si povzdechne: „Chvála Pánu, že žijeme v zlaté Americe, kde se politika nedělá zabíjením.“

Další příčina obratu v smýšlení americké veřejnosti spočívá ve fašistickém učení. Typický Američan nedovede přesně definovat svou demokracii a neví také přesně, co je to fašismus. Ví však — a to bezpečně —, že nenávidí dvě cizí doktriny: fašismus a komunismus. O názorových základech těchto doktrin nedá se s americkým občanem diskutovat, ale přesto ví, že je nechce. V prvních poválečných letech se každý politický protivník mohl zneškodnit tím, že byl označen za „komunistu“ — dnes stačí říci „ty fašisto“. Odpor proti fašistům je o tolik větší, než proti komunistům, protože komunistické hnutí, které početně nic neznamená, vedlo několik poctivých lidí a že hlavní z nich, Browder, je rozený a inteligentní Američan. Fašistické hnutí, které má dosud jen místní význam — jako stříbrné košile v Tennessee — vedli naproti tomu bezvýznamní výrostci a mimo to se hnutí brzy zvrhlo. Pro Američana stačila ukázka v podobě „Black Legion“, t. j. černé legie, která zabíjela své odpůrce a páchala vraždy, doplňující uniformu černých košil černou maskou na tváři.

Americká veřejnost není ani tolik rozhořčena proti americkým náhražkám fašismu jako proti organizacím Němců v Americe. Letos na jaře uveřejnil týdeník „Life“ dokumentární fotografie, dokazující, jak Hitlerova organizace pronikla do Ameriky. Snímky ukazovaly newyorské Němce — americké občany — v hitlerovských uniformách, kterak přisahalí věrnost Hitlerovi pod hákovým křížem. Fotografie odhalovaly jejich tábory, v kterých vojensky cvičí pod vedením bývalého inženýra Fordových závodů. Velmi brzy vystoupily proti nim protifašistické organizace, jichž je dnes v Americe velmi mnoho, a žádaly, aby vláda zakročila. Ukázalo se, že všechny německo-americké časopisy jsou ve fašistických rukou, a kongres začal diskutovat o návrhu, který doporučoval ostré vyšetřování proti ce-

lému hnutí. Téměř k němu došlo. Ale i židé, byť by jinak měli rozdílné názory, dovedli obratně využít změny v smýšlení amerického občana. Podporují morálně i finančně všechny protifašistické akce a jimi organisovaný bojkot proti německému zboží se s počátku dosti dařil. Nepřímý vliv amerických židů projevuje se i na rozhodujících místech. Dnešní ministr financí, Morgenthau mladší, je typický americký žid, právě tak i Rooseveltův soukromý poradce, Felix Frankfurter. Členem Nejvyššího soudu je Brandeis, jehož rodiče pocházejí z Čech. Velmi vlivný politik je bankéř Lehmann, nynější guvernér státu New York. Židovské organizace pracují proti hitlerovskému Německu a výsledkem jejich akce je i založení „University in Exile“ — university ve vyhnanství, která se stará o mnoho německých uprchlíků a vydává také časopis „Social Research“.

Americká nechuť k Evropě.

Na druhé straně akce protifašistů narážejí na americkou nechuť k Evropě vůbec. Už minulé doby, kdy Keyserling a jiní mohli v přednáškách dokazovat kulturní převahu Evropy nad Amerikou. Dnes má Američan připravenou odpověď, která poukazuje na „kulturu Hitlerovu a Francovu“. Amerika sice většinou nerozumí těmto hnutím, ale má instinktivní odpor proti jejich politice a krutým metodám. Při tom se i názor o střední Evropě míchá do představy o potížích a problémech, které Američanovi nikdy nepřiřostly k srdci. Evropa se stále hádá o něco, co v očích průměrného Američana nemá žádnou hodnotu a proto si mnoho Američanů přeje, aby „už ta věc nějak praskla“. Má snad být nová válka jen proto, že jsou lidé, kteří nechtějí nosit barevné košile? A proč se v Evropě hádají o to, na které straně hranic chtějí někteří lidé žít? Proč se tam tedy nedostěhují? A proč vlastně křičí neustále těch několik autonomistů? S našeho hlediska je to hodně naivní, ale se stanoviska amerického Babitta velmi reální. Jen si představte, že by národy v New Yorku chtěly dělat autonomistickou politiku, že by na př. newyorští Židé nebo Poláci chtěli vlastní autonomní republiku. S tohoto hlediska má i taková naivnost své odůvodnění a je velmi důležitá pro naši mezinárodní politiku. Bude třeba proti ní působit, protože by mohla mimoděk posloužit zájmům, nám nepřátelským.

Prameny sympatií k Československu.

Proti nepřátelskému vlivu stojí sympatie k Československu, opírající se o americkou tradici, která je vždy na straně slabšího. Všimněme si, že jeden z důvodů poválečných sympatií k Německu spočíval v tom, že Němci byli v té době — aspoň s amerického stanoviska — utiskováni vítěznou Dohodou. Dnes, kdy se rozpíná hitlerovské Německo, má Amerika sympatie k nám. Děkujeme za to především americkému tisku, který se téměř každý týden a hlavně v nedělních vydáních zabývá otázkou, kterým směrem půjde hitlerovská výbojnost. Vážný „The New-York Times“ dokazuje, že Třetí říše zahájí svůj výboj přes Českoslovenko, protože hitlerovské Německo má tři plány: získat Ukrajinu, dostat kolonie a obnovit starý sen Německa — Drang nach Osten. Závěry pak jsou takové, že kdyby Třetí říše chtěla dobýt Ukrajinu, musela by jít přes Polsko a utkat se se sovětským Ruskem, čehož se tak hned

neodváží. Proti koloniálním požadavkům stojí silnější Anglie a Francie. Zbývá tedy hitlerovskému Německu jen možnost vrhnouti se na Československo, izolovat je, zpracovat sousedy a pak rozdrtit.

Sympatie k nám se projevují hlavně tam, kde se ví, jaký je rozdíl mezi „Czechoslovakia“ a „Yugoslavia“. Tato dvě slova si totiž většina amerických občanů zásadně plete. Je velmi zajímavé, že většina Američanů ví daleko víc o Masarykovi a Benešovi, než o ČSR. Často jsou překvapeni, že ten Beneš je vlastně z Československa. To nám pomáhá tím více, že se protivníkům nepodařilo zdiskreditovat tato dvě jména. Mluví-li se o Československu, může se ještě přihodit, že posluchači nebo čtenáři uslyší a uvidí obvinění, že Češi ukradli Maďarům Slovensko, nebo že se Němcům u nás vede velmi špatně, vždyť „policajt v Praze nechtěl se mnou mluvit německy“, ale dosud jsem neslyšel, ani nečetl (mimo naše autonomisty a Perglera), že by se někdo odvážil k výpadu proti Masarykovi nebo Benešovi. A to je pro nás velký zisk.

Je samozřejmé, že se i Amerika hodně zabývá problémem války. Naprostá většina Američanů si přeje, aby Spojené státy zase „nenalítly“ a vyvarovaly se naprosto evropských konfliktů. Proto se objevuje tolik peticí, aby kongres uzákonil neutralitu. Vyšlo o tom množství vědeckých i nevědeckých knih — a objevilo se, že hlavně uzákoněná neutralita by ani teoreticky ani prakticky nezabránila, aby Amerika nebyla stržena do války. Zdůrazňuje se na př., že prodej munice válčícím zemím může vyvolat nepřátelství válčících států a že prodej jakéhokoli zboží může se dnes považovat za porušení neutrality. Podobné úvahy nevdají, aby se obšírně nepsalo a nedokazovalo, že válka v Evropě přijde co nevidět a že ji vyvolá Hitler nebo Mussolini.

Příští mezinárodní politika Ameriky? Dají se udělat jen problematické závěry, protože nelze přesněji předvídat, jaká bude další Rooseveltova politika a bude-li se lišit od všeobecného mínění veřejnosti, která se ostatně i v Americe zpracovává. Nenastane-li změna, je jisto, že výbojnost Třetí říše má v Americe pevné nepřátele. Nedá se očekávat, že by se Amerika dala vtáhnout do příštího evropského konfliktu, ale je jisto, že bude morálně i materiálně podporovat státy, postižené fašistickou výbojností. To je pro nás velmi významné, vždyť Amerika zůstává i nadále mocí, s kterou musí počítat každý i na vzdálených polích mezinárodní politické šachovnice.

Dr. J. S. Rouček
(New-York University)

poznámky

Vůdcovství mechanické a mravní

Nenadálá vládní krize téměř už o politických prázdninách znovu nabádá k úvahám o největší koalici straně. Není totiž pochyby o tom, že poslední příčinou krize byla neústupnost zástupců agrární strany působící dojmem, že byl úmysl hnáti spor do krajnosti. Agrární ministři věděli zajisté dobře, proč je zdrazení základní potraviny onou mezí, přes níž nemohou socialisté a lidovci. Jestliže si přesto postavili hlavu, jestliže pohrdli Švehlovým odkazem koalici ochoty ke kom-

promisu, jestliže vyvolali krizi bez ohledu na nepokojnou situaci zahraniční, šlo jim patrně o cosi jiného než o ceny obilí.

Krise koalice, která dovedla zdolat dohodou, ba leckdy manifestací svornosti úkoly mnohem nesnadnější, je tudíž ještě závažnější jako příznak — příznak vývoje agrární strany. Zhruba tři příčiny, vzájemně se doplňující a zesilující, dohnaly agrární stranu k jejímu chování. První je agitační příprava podzimních voleb. Druhou pohnutkou je snaha napravit, třeba i nátlakem, reputaci, pošramocenou v prosinci 1935. Osobní ambice jsou třetí příčinou, snad podružnou, ale nikoli nepatrnou. Spolu s přirozenými zájmovými rozpory skupin zavinují, že se agrární strana nemůže představit jako jednotné politické hnutí.

Je to především věc agrární strany, ale také věc ostatních členů koalice, aby strana ministerského předsedy byla si vědoma povinností, které jí ukládá její vedoucí postavení. Je naší ústavní zvyklostí, že předsedou vlády je člen největší koaliční strany. Nebylo by však dobré ani státu ani vnitřnímu politickému životu, kdyby toto pravidlo nebylo více než pouhou mechanickou pomůckou. Početnost sama nestačí na vůdcovskou kvalifikaci. Musí tu být i vlastnosti vnitřní, mravní, státnické, z nich na místě nejpřednějším smysl pro odpovědnost za celý stát. V koaliční vládě jsou nároky na smysl pro státní odpovědnost vůdčí strany ještě mnohem větší.

Jak se s tím však srovnává jednání strany, která agitačním zřetelům dá přednost ve chvíli, kdy zahraniční situace klade zvýšené požadavky na politickou kázeň, sebezapření, odpovědnost? Není snad třeba dokazovat, že právě tyto vlastnosti Švehlovy dopomohly agrární straně k jejímu politickému významu a moci. Od 18. prosince 1935 se dr. Hodža přičiňoval velmi, aby týmiž politickými zásadami zjednal opět agrární straně ztracenou vážnost. Není příjemné zjistit, že mu tuto snahu, prospěšnou tolik i státu, zhatila jeho strana. *ld.*

Dr. Kalfus

není první ministr financí, který odešel proto, že nemohl převzít odpovědnost za výdaje ze státní pokladny, na nichž ostatní ministři byli ochotni se dohodnout. Stejně odešel před ním Trapl a před ním Engliš. Zdá se, že je to osud všech ministrů financí, kteří jsou pouze odborníci. Mouřenín vykonal svou povinnost, mouřenín může jít. Ale je otázka, má-li být i v ministerstvu financí pouhý mouřenín. Ministr financí má úkol podstatně těžší a odpovědnější než ostatní ministři. Musí se všem plést do jejich věcí, protože téměř při každé jde také o státní pokladnu. Musí bránit výdajům a musí hledat příjmy. Obojí je velmi nepopulární. Právě proto nemá žádná politická strana odvahu převzít tento resort. Pokud by snad byla u některých osobností, které mají vedle politické legitimity i touhu uplatnit své hospodářské teorie ve finanční praxi, rozpakovaly by se asi ostatní strany svěřit jim správou státní pokladny. A přece byla by pozice politické osobnosti s náležitými hospodářskými předpoklady v ministerstvu financí daleko silnější než ministrů odborníků. Politický ministr by mohl položit na váhu vedle důvodů odborných i sílu politickou. Lze ovšem pochybovat, že by se našel politik, který by tak oddaně sloužil nepopulárním zájmům státní pokladny, jako odborní ministři financí. Finanční odborník riskuje svou pověst, kdyby se zpronevěřil své odbornosti, riziko politikovo je však ztráta popularity, tak snadná ve funkci ministra financí. Proto ponechávají politikové toto křeslo ochotně odborníkům. Ale dělají-li to, měli by jít do důsledků. Ani ministr financí nemůže ovšem mít úlohu diktátora. Ministru-odborníku však měla být aspoň svěřena role rozhodčího. Dr. Kalfus, stejně jako předchůdci, se mnohokrát v této roli osvědčil na prospěch všech; ztroskotal, když rozhodl proti předvolební demagogii. Ale nemůžeme se přece zbavit rozhodčího, je-li nám nepohodlný. Děje-li se tak, pak jistě není něco v pořádku. Ve sportu bychom toho nesnesli. Můžeme to snést, jde-li o věci veřejné, o finanční a hospodářské zájmy státu? Je velmi pohodlné zbavovat se pesimistických odborníků. Ale pohodlný optimismus na křesle ministra financí je zvláště nebezpečný. Ministr financí není jen výběřčí daní, nýbrž státní hospodář, jehož úkolem je nejen pasivní obrana státních finančních zájmů, nýbrž i aktivní iniciativa při řešení hospodářských věcí. Mužů, kteří by to dovedli nemáme nazbyt. Měli jsme štěstí s trojicí Engliš, Trapl, Kalfus. Je otázka, budeme-li mít vždy štěstí. Neměli bychom se však na štěstí příliš spoléhat. Neboť zklame-li, zaplatí to poplatníci, všichni občané. Až přijde podzim, a bude se křeslo ministra financí definitivně obsazovat, ukáže se, jak bude těžké naléztí pravého muže. Neboť chuť dělat mouřenína také přejde. *vs.*

Při nedávném jmenování W. J. Carra, vynikajícího organisátora zahraničního ministerstva Spojených států, vyslancem v Praze na místo dosavadního vyslance Butlera Wrighta, přeloženého na Kubu, došlo v americkém tisku ke krátké, avšak pro nás velice zajímavé polemice.

Tisková agentura United Press poznamenala k tiskovým zprávám o Carrově jmenování, že je jistým ponížením, je-li tak zasloužilý zahraniční úředník odeslán na poměrně nevýznamné místo, jakým je Praha. Na tuto nepřilíh zdvíhou poznamku reagovala pak část amerického tisku prohlášením v tom smyslu, že právě vzhledem k Hitlerovu neobyčejnému zájmu o německou menšinu v ČSR věnují Spojené státy Praze obzvláštní pozornost a že Carr byl jmenován vyslancem pro ČSR na své vlastní přání, neboť za dnešní situace považuje Prahu za nejpříhodnější pozorovací místo. Tato příležitostná novinářská výměna názorů dává nám zřetelně nahlédnouti do současné mentality občanů země hvězdnatě vlajky, do způsobu, jakým si řeší svůj poměr k staré Evropě.

Jedni — a těch je bohužel nejvíce — se o tuto „old country“ v širším slova smyslu vůbec nestarají. Jezdí si nerušeně po weekendech ve svých fordkách s vlečňáky, přechou si zálibně gangsterské historie a sportovní sensace ve svých tlustých Sunday papers, občas též něco napínavého z bitev ve Španělsku a jinde, zajdou si do kina na „big show“. Jejich přední snahou je, aby jim Evropa dobře platila, aby je ale hlavně nevyrušovala svými nepřijemnými problémy.

Druzí — jichž je již podstatně méně — cítíce a uvědomující si kolektivní odpovědnost všech za zachování míru, projevují sice o Evropu starostlivou péči; jenom že se jejich zájem a porozumění zastavuje na Rýně a u italské boty.

Žádná z obou těchto skupin nechápe nesnadnou úlohu Československa, přezírá jeho klíčové postavení ve střední Evropě; pro obě je pak Praha „poměrně nevýznamným místem“.

Proti této převážně většině stojí pak jen menšina těch, kdož pozorným a svědomitým sledováním poválečného vývoje Evropy, nezaujatým rozborem faktů dopracovali se k správnému chápání dnešní situace, v jejímž napjatém rámci jednu z čelných rolí hraje právě Československo, jehož trvání je mocnou brzdou všech snah, ohrožujících evropský mír. Této menšině, jež bohužel jen poměrně malou měrou ovlivňuje americké veřejné mínění, je právě Československo země, které třeba věnovati pečlivou pozornost, tím jeví se pak Praha býti oním nejpříhodnějším pozorovacím místem, rozhlednou, s níž možno bez brýlí mámení shlédnouti politický obzor evropský v plně jeho šíři, v syrové realitě nebezpečných záhybů a hrozících mračen.

A věru málokdo z nás si může v plném rozsahu uvědomiti výstíznou oprávněnost tohoto vyjádření nového amerického vyslance pro ČSR. Obyvatelé hor a výšin, jimž široký rozhled po krajině je denní samozřejmostí, necení si této přednosti tak, jako si jí váží turisté, pro něž je taková podívaná vzácnou novinkou. Podobně i my, kteří jsme zvyklí na volný pohled do okolí, neomezený jen na určité směry, my, kdož dohlédneme ze svého centrálního postavení se stejnou pronikavostí do všech koutů rozeklaného kontinentu, nemůžeme si tuto svou výhodu ujasnit tak, jak je to možné cizinci, jenž prošel řadou zemí a poznal tak různost politické viditelnosti — přirozenou i umělou.

Jest jistě kvitovati s uspokojením, že k nám Spojené státy ve svém novém ministru vysílají muže, který má takové pochopení pro naše postavení v Evropě, který bude od nás jako s politické rozhledny Evropy pozorně sledovati běžící pás událostí a vynasází se snad alespoň částečně z mírniti dnešní převládající americkou tendenci k politické izolovanosti a trvalému odklonu od myšlenky mezinárodní solidarity a kolektivní odpovědnosti za světový mír. *Ed. Tábořský.*

Hledá se německé umění

Při otevření Domu německého umění v Mnichově měl Hitler zajímavou řeč. Dokazoval v ní, že po politické revoluci musí v Německu také přijít docela nová epocha kulturní — epocha doopravdy „německá“. Provede prý se „neúspěšná čistka“ od všech „zhoubných vlivů“. Také umění musí být úplně německé. A Hitler si hned položil otázku, co to znamená „být německé“ — deutsch sein. Odpověď je překvapující: Deutsch sein, heißt klar sein — být německý znamená být jasný a tím také logický a pravdivý.

Byla by to opravdu velká revoluce, kdyby se Hitlerovi podařilo udělat německý národ jasným. Až dosud aspoň Němci platí za jeden z nejzmatenějších, nejtemnějších, nejsentimentálnějších národů světa. Tradice jasnosti a logičnosti je doma spíš u Francouzů a považuje se všeobecně za podstatu jejich myšlení. Znamená to, že Hitler chce přejmát nejvyšší kulturní měřítko od tohoto latinského národa, jež považuje za „dědičného nepřítele“ Němců? Je-li tomu tak, kde potom zůstalo to „opravdu německé“.

Hitlerova řeč bylo veliké tažení proti modernismu. Až do nacistického převratu prý bylo v Německu domovem umění moderní, to jest prý každý den jiné. Od nynějška musí být německé umění věčné, jako je věčná německá krev a podstata. To znamená: musí být „důstojným zobrazením života našeho lidu (ein bildhaft würdiger Ausdruck des Lebensverlaufes unseres Volkes)“. Proto se také „lid musí zase státí soudcem svého umění“. Umění, které nemůže počítat s porozuměním „zdravých širokých mas lidu“, je nesnesitelné.

Jaký lid však bude od nynějška soudcem německého umění? To už Hitler zapomněl povědět. Bude to snad „zdravá masa“ německých hostinských nebo dělníků nebo chalupníků nebo snad mužů SA? Kdo je to vlastně ta „zdravá masa“, na kterou se volá, aby zaujala místo odborných kritiků? Tato slova o masách jsou velmi příznačná pro jazyk diktátorů. Despota s výše své absolutní politické moci nařizuje německým umělcům, co smí a nesmí dělat, ale dovolává se při tom „masy“ — jako by ta masa v Německu vůbec mohla mít nějaké vlastní mínění a o něčem rozhodovat!

Ale i když bereme slova sama o sobě a nehledáme co je za nimi, poučíme se o mnohém. Především o myšlenkovém světě, v němž žije dnešní pán Německa. Je to svět odvozené a zředěné romantiky. Už sám odkaz na „zdravé masy“ je pro to dostatečným svědectvím. Neboť „zdravá“, „přirozená“, „kulturní“, „nezkažená“ masa je hlavní chiméra všeho romantismu. Jakousi krutou hrou osudu straší tento starý romantický fantom nejdéle v politice a v řečech politiků o umění a kultuře. Nejprostší úvaha zdravého rozumu přece říká jasně, že v civilisované zemi, jako je Německo, už vůbec není „zdravých mas“ v onom romantickém smyslu slova. Jsou tam jen lidé více nebo méně vzdělání. Žádný kulturní obor není dnes možný bez odborného vzdělání, ani umění. I k pasivnímu nazírání uměleckých věcí je třeba dlouhého třibení, studia, znalosti — a tu ovšem záleží na tom, na jakém umění člověk svůj estetický smysl tříbí, ať už za vedení odborníka nebo jako samouk. Každý obor lidské práce má mimoto vlastní zákonitost, vlastní dobové problémy, úkoly, témata — která jsou v oblasti bílé civilizace skoro vesměs mezinárodní — a žádný tvůrčí pracovník, ať umělec, vědec nebo technik, který na nich pracuje, se nemůže podrobovat dik-tátu jakési anonymní „zdravé masy“. Civilisovaný národ se skládá vesměs z odborníků nejrozmanitějšího druhu, kteří si navzájem vyměňují výsledky své práce, a odborníci jednotlivých národů se sobě navzájem hodně podobají. Stavět dnes národní filosofii na „zdravých masách“ znamená stavět ji na iluzi. Je to romantická iluze, že kdesi (neříká se přesně kde, zdali na vesnici nebo v továrnách nebo v kancelářích) existuje ještě jakýsi původní, pragermánský lid, který uchovává jakési pradávne germánské hodnoty. Celý kulturní úkol nového Německa by se podle toho redukoval na to, tyto hodnoty odtamtud odnést a kopírovat je v honosných „Domech německého umění“. Není to trochu málo?

Ostatně je mnichovský palác dobrým příkladem toho, jak prakticky dopadá honba za pragermánskými hodnotami. Chtěli postavit něco „opravdu německého“ a vyšla z toho budova v antikisujícím slohu. Tak kde je vlastně to pravé německé umění? V ruinách starého Řecka? (Z této slepé uličky opravdu už nepomůže nic než rasová fantastika, à la Rosenberg, podle níž byli i staří Řekové a Pán Ježíš vesměs plavovlasí Germáni.)

Z. S.

III. mezinárodní dělnická olympiada v Antverpách

Koncem letošního července a počátkem srpna koná se v Antverpách III. mezinárodní dělnická olympiada, které se zúčastní více než 25.000 cvičenců a sportovců z dělnických tělovýchovných a sportovních svazů 17 států Evropy, Ameriky a Asie. Antverpáská olympiada chce se státí nejenom přehlídkou síly a vyspělosti dělnické tělesné kultury. Bude příležitostí mladým lidem ze 17 států, aby prohlásili svoje vášnivě odhodlání k boji za sblížení národů a k budování světového míru.

Letošní dělnická olympiada je již třetí. Pořadatelem těchto mezinárodních podniků dělnické tělesné kultury je Socialistická tělovýchovná internacionála. Pro první podnik toho druhu rozhodla se STI v roce 1925, a to pod silným dojmem I. dělnické olympiady československé. Tehdy zahraniční delegáti na pražském kongresu rozhodli pro německý Frankfurt n. Moh., kde se také I. mezinárodní dělnická olympiada konala v létě 1925. Této prvé přehlídky mezinárodního tělocviku a sportu zúčastnilo se 14 států Evropy. Československo bylo tehdy zastoupeno asi 600člennou delegací Dělnických tělocvičných jednot. Byla zde po prvé před mezinárodní dělnickou veřejností s velkým zdarem předvedena česká tělocvičná soustava Tyršova. Druhá mezinárodní dělnická olympiada byla konána o šest let později, v roce 1931 ve Vídni. Účast i celá organizace předčila frankfurtské slavnosti: ve Vídni bylo zastoupeno 21 zemí Evropy, Ameriky a Palestina. Také československá výprava byla mnohem početnější; na 4000 cvičenců a sportovců Dělnických tělocvičných jednot zúčastnilo se II. mezinárodní dělnické olympiady ve Vídni.

Velmi mnoho se změnilo za posledních šest let od vídeňské dělnické olympiady. Pádem demokratických režimů v Německu a Rakousku bylo oslabeno také mezinárodní dělnické tělovýchovné hnutí. Socialistická tělovýchovná internacionála ztratila v německém a rakouském dělnickém tělovýchovném hnutí své nejpočetnější členy. Nyní nejsilnější organizací STI je československý svaz DTJ, který má také na vedoucích místech Internacionály nejvíce funkcionářů. Přes tuto svízelnou situaci bylo rozhodnuto uspořádati letos III. dělnickou olympiadu. Organizátoři nehleděli s největšími nadějemi vsític olympiádě; mezinárodní vývoj neposkytoval podmínky pro klidnou práci. Podle předběžných propočtů počítalo se s účastí nejvýše 25.000 účastníků z 15 států. Nyní se hlásí, že definitivně je přihlášeno přes 27.000 cvičenců a sportovců ze 17 států: Belgie, Holandsko, Francie, Španělsko, Amerika, Československo, Švédsko, Polsko, Maďarsko, SSSR., Anglie, Jugoslavie, Norsko, Finsko, Dánsko, Palestina a Švýcarsko.

Mnohého napadne srovnávat loňské Olympijské hry v Berlíně s touto dělnickou olympiádou. Olympijské hry mají punc oficiálního světového podniku sportovního. Pravda, tato sláva a paráda bude na antverpáské olympiádě chybět. Budou jí chybět na to ony žoky peněz, které investovala páně Goebbelsova propaganda do loňských Olympijských her, snažíc se zneužít berlínské olympiady k propagaci německého nacismu. Byl to právě klasický olympijský duch, který chyběl v Berlíně; duch starých helénských olympiád, který přirozeně musil chybět i v prostředí, v němž se používalo dýk, revolverů a koncentračních táborů.

Mnohý snad řekne, že III. mezinárodní dělnická olympiada bude podnikem „politického“ sportu. Snad ano: jistě potud, že všichni účastníci antverpáské olympiady vedle ukázek své tělocvičné a sportovní vyspělosti předstávají v Antverpách svou vášnivou odhodlanost k politice — svobody, demokracie a světového míru. Vadí-li ovšem někomu, že se tito sportovci — těchto 27.000 mladých pracujících lidí skoro ze všech států Evropy sejde v Antverpách, aby manifestovali pro ideály, po jejichž uskutečnění volá celý rozumný svět, vadí-li to někomu a nevdálo mu fašistické zglajchšaltování loňských berlínských Olympijských her, pak je těžký dohovor. Jedno je jisto: nemůže-li letošní dělnická olympiada soutěžit s loňskou berlínskou v nádhře a výpravnosti, v jednom má oproti ní náskok: že pracuje upřímně pro sblížení mladých generací národů a chce dát všechny své síly na stavbu světového míru.

Jaroslav Mecer.

Stavovství kouzla zbavené

Snad je to příznak obratu, teď už více než hospodářského. Mají-li pravdu sociologické rozbory protidemokratických hnutí poválečných, hledající jejich podnět v hospodářském a sociálním otřesu středních vrstev, mělo by se obecné hospodářské oživení projevit i ochablou lákavostí protidemokratických hesel. Tak lze porozumět dvěma zajímavým projevům rakouským, jejichž ohlas neprávem zaniká v rušnosti mezinárodních dějů. Dva z předních rakouských státníků se ujali v těchto dnech slova, aby učinili tečku za agitací se stavovským státem. Nejpršněji a nejrozhodněji se vyslovil prezident rakouské Národní banky dr. Kienböck, muž, jemuž nelze upřít ani věrnou příchýlnost k nynějšímu politickému režimu v Rakousku, ani dobré znalosti hospodářství rakouského a světového. Poznal nesmyslnost a zhubnost pokusu roubovat na členité moderní hospodářství sociálně-po-

litickou organizaci středověkého cechovníctví. Nic jiného není totiž tolik vychvalované stavovství, než křištění zašlých cechovních řádů. A chtějí do nich vtěsnat spleťtější hospodářství s jeho rozlišením práce, podnikatelství, kapitálu a prodeje a z toho plynoucími rozdílnými zájmy sociálními — to je sociální romantismus, jak to nazval trefně dr. Kienböck ve svém článku v „Kultur und Politik“.

Brzy po něm se ozval v téže věci ministerský předseda dr. Schuschnigg. Mluvil opatrněji jako představitel politického směru, který mocnou agitací se stavovským státem odůvodnil způsob, jakým se dostal k moci. Ale v podstatě se dr. Schuschnigg neliší od dra Kienböcka. Užil obratného rozlišení mezi stavovským státem a stavovským řádem společenským, o němž prý jen mluví encyklika Quadragesimo anno. Připustíme, že se dá vyvodit z encykliky toto rozlišování. Ale nač byl pak celý ten halas ujišťující, že se v Rakousku uskutečňovaly po krvavém únoru 1934 zásady sociální encykliky Pia XI? Stojí aspoň za vzpomínku statečný tehdejší projev předsedy katolické dělnické internacionály, holandského senátora Serarense, jenž odsoudil ostře rakouský převrat a odmítl jeho souvislost s křesťanstvím a katolictvím. Bylo by možné vzpomínati dnes na krev marné prolitou, jež připravila Rakousko o nejučinnějšího pomocníka proti nacistickému usilování o rakouskou nezávislost. Je však lépe hledati a vítati síly, snažící se o slušné překonání trpké minulosti. Zaslouží proto uznalosti státnická odvaha dra Schuschnigga přiznati chybu a napravovati ji. Proto není ani bez významu způsob, jímž omlouvá neblahé únorové události. Praví, že dr. Dollfuss nechtěl odstraniti demokracii a parlamentarismus, že je jen chtěl reformovati od základu. Lze i v této formulaci vidět stavbu mostů, tím spíše, že výslovně ohlásil úmysl přezkoumati záhy podle zkušeností nynější rakouskou ústavu.

Stavovský stát se tedy neosvědčil. Není to účelná forma moderního státu. A přece bylo v kritických dobách naší demokracie také u nás dost lidí, kteří podlehlí této šalebné novotě. Lze opravdu rozlišovati v jistém smyslu mezi stavovským státem a stavovstvím. Stavovský či korporativní stát všude byl jen blyškovou vnější schránkou pro starý státní absolutismus. Zejména italský korporativní stát, uskutečňovaný ostatně teprve od r. 1934, je pěkným příkladem „předstírání a zastírání“, jež radí Macchiaveli panovníkovi. Korporace v něm nejsou, jak dokázal dr. Sulík v bohatě doložené knize „Stavovské zřízení“, představitel, tvůrcem a vykonavatelem společné vůle příslušníků stavu, nýbrž poslušným nástrojem absolutní vůle státní. Syndikáty zaměstnanců a zaměstnavatelů, uznané státem a tvořící spolu korporace, mají sice právní osobnost, ale nemá jí korporace jako orgán státní, vedený ministrem korporací nebo jeho zástupcem nebo tajemníkem fašistické strany, které jmenuje vůdce. Tedy korporace bez korporace, myslíme-li tímto výrazem zpravidla kolektivní právní osobnost. Takto je stav obratně a nenápadně připraven o jakoukoliv samostatnost, stát korporativní je státem totalitním a nikoliv státem stavů.

Jestliže však myslíme stavovstvím možnost, aby příslušníci zájmových společenských skupin směli hájit a prosazovat své společenské zájmy: co jiného než demokracie zaručuje zejména koalici svobodou co nejdříve tuto možnost? Je příznačné, že také encyklika Pia XI. zdůrazňuje svobodnou tvorbu stavovských organizací zdola a varuje před přílišnými zásahy státu. Je tedy mnohem blíže demokratickému pojetí než autoritářskému. Toho by si měli býti vědomi zvláště katolíci. Rakousko to nyní ústy svých předních katolických státníků potvrzuje.

J. Kladiwa.

Co je to za vůdce?

Již před delší dobou prohlásila SdP, že cesta z Prahy do Aše vede přes Berlín, čímž chtěla říci: kdo se chce dohodnout s Henleinem, musí se nejprve dohodnout s Berliinem. Přičiněním Henleinovy strany nevystupuje velká část německé menšiny u nás jako subjekt, který se domáhá svých práv v rámci československé republiky, nýbrž jako objekt v zahraničně politických kalkulacích Třetí říše. Strana, která takto cítí a říká: „cesta k nám vede přes Berlín“, nemůže sama přijíti s návrhy, o kterých by byla možná dohoda mezi Prahou a Aší. Proto také SdP nejen nehledá cestu do Prahy, ale hází klacky pod nohy všem, kdo by mohli a chtěli ukázati, že českoněmecká otázka jest řešitelná na půdě československé demokracie. Přes silná slova o statečnosti a politické odpovědnosti, nevypadá politika SdP příliš statečně a samostatně. Příliš dává pozor, co se jí zezadu napovídá.

A tím padá mnoho zlata z glorioly vůdce Konrada Henleina; jakýpak je to vůdce, jenž je tak na provázku veden? Jaký je to vůdce, který sám nemůže jednat a dohodovat se, ale odkazuje na místa jiná a velmi vzdálená? To není vůdce, to je zřízenec.

V. G.

politika

Josef Teichman:

J. V. Najman a jeho strana

I.

O živnostenské straně jsme slyšeli jen zřídka kdy; nejméně pak něco pohoršlivého. Její vliv na politické poměry byl malý, nikdy rozhodující, ani když se strana o to pokoušela. V koalických kombinacích se s živnostenskou stranou mohlo vždycky počítat. Nebyla zatížena ideologií ani politikářstvím, které by stavělo zvláštní požadavky a vůbec dělalo drahoty. Proto po každé, byla-li strana k tomu vyzvána, ochotně zaplnila příslušnou mezeru ve vládní koalici bez gest a proslovů. Tato jistá podřízenost byla již jakýmsi trvalým údělem této strany, složené aspoň ve většině svých prostých příslušníků z lidí nepolitických. Probíráme-li se minulostí živnostenské strany, máme dojem, jako bychom obraceli listy v knize, kde na každé stránce najdeme jen suché záznamy o aktivech a pasivech středostavovských požadavků. Není zde stop po bouřliváctví, ba ani náznaku o vlastnostech, které by byly schopny překvapovat.

Po několika trapných minulých zkušenostech strana dříve nevykročí do nějakého politického zápasu, dokud si bezpečně nezajistí tyl. Z minulosti této strany se takřka podává, že její strategové víc studovali zásady útupu než útoku. Živnostenská strana se totiž v každé politické kampani přidržuje nějakého silného spojence, o něhož se v případě nezdraru vydatně opírá. Po této stránce zejména strana agrární byla straně živnostenské protektorem a rádcem.

Slovem: strana živnostenská byla solidně zbudována, upřímně demokratická, víc váhavá než rozhodná, závislá na vzorech a proto ne vždy samostatná. Libovala si v demagogii pro vlastní straníky jistě velmi líbezná, ale u nezaujatého pozorovatele vzbuzující podiv nad prostodušností.

Teprve v poslední době se o živnostenské straně hodně mluví. Neměla-li tato strana nikdy mnoho přátel, nyní jako by od ní odpadli i ti, které za své přátele pokládala. Živnostenská strana nyní prožívá velký otřes. Tento zjev u strany dosud tak klidné a spřádané nutí k úvahám, jak k tomu došlo a jaké jsou toho příčiny. Mají-li události v živnostenské straně ještě svou zvláštní povahu a příchut, je to dáno i odlišnou vnitrostraničnou strukturou této strany, jak ji J. V. Najman před třiceti lety založil a potom i důsledně ovládal.

Jak to vznikalo.

Nelze pochybovat, že živnostenská strana vděčí J. V. Najmanovi skoro za všechno, co jí v našem politickém životě reprezentuje jako stranu určitého významu. Muž, který dnes stojí v jejím čele jako říšský předseda, musil míti tvrdé ruce a velkou dávku od-

hodlání, když se rozhodl k dílu, které se mu s počátku pod rukama víc rozpadávalo než tvořilo. Ale optimismus a neostyšnost mladého obchodníka tím nebyly ohroženy. Co se nepodařilo po prvé, zkouší se po druhé, po třetí, a tímto stupňováním své energie nabývá i zkušenosti. Je v něm něco, co hraničí až na paličatost, tak málo odpovídající rozvaze počítajícího obchodníka. Jeho úvahy nejsou vůbec komplikovány otázkami proč a nač.

Mladý Najman se neptá, má jen touhu pracovat ve prospěch stavu, k němuž náležel. Snad jen instinkt ho tehdy vede do Hořic a odtud zase do Hradce Králové, kde už v r. 1905 začne vydávat samostatný list „Naše obrana“, na který v mnohém ohledu je lépe nevzpomínat. Najman má tedy jednu jedinou myšlenku, ale ta vydá za všechny: je třeba se organisovat! Přimyslíme-li si k tomu dobu, v které bylo toto Najmanovo heslo raženo, nabudeme dojmu, že mladý obchodník se rozhodl vésti řeči do prázdna. Vskutku, obchodníci a živnostníci, k nimž se Najman v tomto listě tak důtklivě obracel, ho neslyšeli. „Naše obrana“ ještě chvíli vychází, ale za takových poměrů, že její vydavatel a redaktor, nebyl-li by to náhodou muž rázu Najmanova, musil by pomýšlet na chvatnou likvidaci tohoto nákladného podniku. Neúspěch však nemůže Najmana dosti zkrušit, aby po „Naší obraně“ nevydával lépe vybavené „Obchodnické zájmy“, a aby se zvýšeným úsilím nepokračoval v své agitační práci mezi českými živnostníky.

Lidé, jimž v živnostenské straně připadl úkol, aby pragmaticky vylíčili vývoj Najmanova organizačního zápasu, nepochybně podleli svodu přirovnávání, když J. V. Najmana pasovali na jakéhosi Alfonsa Štastného živnostenské strany. Na pohled to znělo jistě přílehlavě, ale v podstatě to byla nezalost nebo nedorozumění. Neboť již povahová podoba obou těchto mužů je tak rozdílná, jaký je asi rozdíl mezi stranou živnostenskou a agrární. Najmanova pevná odhodlanost a zároveň nefilosofičnost, jež ho vrhala do všech vnějších i vnitřních rozporů, z nichž však vycházel ještě dravější, to všecko ho značně odlišuje od písmácké a politicky hloubavé povahy padařovského sedláka, který si liboval v knihách.

Najman nehloubal ani se netrápil úvahami. Od první chvíle dobře věděl, co chce. Ale nikde u něho nenajdeme něco, co by se mohlo pokládat za program. Příznačné pak pro něho bylo i to, že v tomto svém vášnivém zaujetí nebyl posedlý velikášstvím, ani žárlivostí na ostatní, kteří se o něco takového také pokoušeli. Jen si to dobře představme: po nezdaru v Hradci Králové přenáší své podniky do Prahy. Zde hned v r. 1907 začne také pokračovat ve vydávání svých „Obchodnických zájmů“. Do tohoto tak nejistého podniku vkládá skoro všechn svůj kapitál, ale v jeho listě nepadne ani slovo, které by svědčilo, že je stížen obavami, aby ho někdo v organisování živnostníků nepředešel nebo aby nad něho nevynikl. Tento obchodník najednou nezna konkurenci.

Co z toho vyplývá? Především to, že v mladém Najmanovi bylo málo sklonů k nějakému vůdcovství. Najman je bytost víc stavovská než politická. Říká-li v svých listech z této doby, že živnostenskému stavu u nás nikdo nepomůže, nepomůže-li si sám, pak je v tom asi zhruba obsažena všechna jeho ctižádost i všechny jeho ideje. Jako vydavatel a redaktor listu, hájícího živnostenské zájmy, ovšem udržuje čilé sty-

ky s živnostenskými sdruženími, která se v některých krajích počala organisovat. Mladý a resolutní řečník je všude vítán a pozorně poslouchán. Není v něm nic samolibého a panského teprve ne. To vzbuzuje důvěru u stavu jinak nejméně důvěřivého. Ale Najman ani jako řečník nechce oslňovat, třebaš duchaplné řečnictví je v této době ve vysokém kursu. Dobře zná tyto lidi, je jedním z nich a ví, kde jsou jejich těžkosti. Nemusí užívat demagogie, aby je přesvědčil, jak je jim před každými volbami v politických stranách slibováno a jak jsou odstrčeni, kdykoli se potom jedná o jejich zastoupení v zákonodárných nebo samosprávných sborech. Tím jako by po každé sahal až do ledví živnostenských trampot. Skončí-li výzvou, aby si živnostníci spočítali, kolik jich je a jaká mohutná síla by zde najednou vystoupila, kdyby se chtěli sdružit v samotnou stranu, může si býti jist, že nemluvil nadarmo.

První etapa.

Najmanova popularita roste současně se vzrůstem živnostenského hnutí v českých zemích. Na Moravě zatím zcela nezávisle pracoval Rudolf Mlčoch. Brzo se shodli v názoru, že spojením obou směrů mohl by se vytvořit základ pro vybudování organisace živnostenské strany. Protože se Najman při všech svých úspěších nedral do popředí a moravské hnutí v svém listě přátelsky povzbuzoval, opatrný Mlčoch náhle zatouží po spojení s mužem, jehož energie mohl dobře použít. A podařilo se. Dne 20. dubna 1908 dochází k založení samostatné politické strany živnostnictva československého a za necelý rok nato, na počátku ledna 1909, se v Prostějově koná první řádný zemský sjezd strany.

Začátky strany byly krušné, ano, velmi krušné. Teoreticky se sice uznával nárok na samostatné hnutí živnostníků, ale v praxi se o vedoucích mužích živnostenské strany hovořilo jako o zrádcích a rozbíječích národní jednoty. Nespravedlivý volební řád pak zavinil, že se o něj rozbíjely všechny snahy strany dosáhnouti zastoupení v zemském a říšském sněmu. To zatím byly jen velké sny.

Ale zcela nečekanou ranou pro sotva založenou stranu byla válka. Dílo sotva započaté bylo rázem zmařeno. Najman musil r. 1915 na vojnu, sloužil až v Uhrách, ale jeho listy — vycházely. I v tom bylo něco z jeho tuhé povahy. Proto, když převratem u nás nastal docela nový politický život, nemusil Najman všecko znova stavět a tím ztrácet mnoho drahocenného času pro chvíli, k níž se pak celá strana organisacně i agitačně vypjala.

Zrození vůdce.

S organizačním budováním živnostenské strany v republice byla však úzce spojena i otázka vůdcovská. Ale vnitřní život strany byl již dávno předtím uzpůsoben tak, že v Čechách stranu vede Najman a na Moravě Mlčoch, jenž byl i předsedou strany. Ve skutečnosti však vlastním vůdcem byl Najman. S heslem: teď nebo nikdy! vrhá se do organizačního boje. Na ránu odpovídá ranou, jeho vystoupení bývá drsné, ano i hrubé. Pověsti o krátkém trvání revolučního Národního shromáždění nedávají mu dosti času, aby vedle agitace přemýšlel i o formulaci programu. Konec konců primitivní program zde byl: poválečná

doba dolehla na živnostníky příliš citelně, aby se bylo třeba rozmýšlet, čím život strany v republice naplnit.

Pro poznání vývoje Najmanovy politické osobnosti je tato doba zvláště významná. Když měl nyní vytvořit i politickou náplň strany, po prvé narazil na něco, v čem jeho prakse a zkušenosti z let předchozích musily nutně selhati. Ta doba byla totiž velmi rozdílná od doby, kdy stranu zakládal. V republice bylo třeba přikročiti i k formulaci politického programu. Ale Najman dobře nevnímá, dobře si neuvědomuje, že bez politické základny bude živnostenská strana vydána na pospas každé události ať z vnitřní nebo zahraniční politiky. Svým smýšlením i taktikou organisátora byl ideové politice vřdycky velmi vzdálen. Politiku znal a přijímal jen jako nutný prostředek k tomu, co bylo třeba pro živnostenský stav udělat. Ale o vlastním účelu a poslání politiky nikdy mnoho nepřemýšlel, ba dovedl se o ní někdy vyjadřovat hodně skepticky.

Tímto jeho nepolitickým založením se živnostenské straně dostává výhradně stavovského charakteru. Budeme-li stopovat politický vzrůst Najmanovy osobnosti do doby, kdy začal, až po tuto dobu, kdy už zde byla samostatná strana, pak vidíme, že Najman v svém vývoji se takřka nezměnil. Živnostníka, na něhož především organisálně mířil, nechce vedle stavovských zájmů ještě zaměstnávat politikou. Chápe sice, že v republice, již z odporu proti ostatním stranám, se živnostník neubrání politickému postoji, že i živnostník bude musit konečně říci, kde je jeho místo v politickém budování nového státu, ale není si dosti jist právě tím, co by mu mohl nabídnouti. Stavovský charakter strany pak způsobil, že se zde nenašlo ani dostatek politicky vyspělých lidí, s nimiž by Najman mohl na linii strany pracovat. Proto, když strana konečně vydává svůj politický program, shledáváme, že to je povídání příliš zkršující pro každého, kdo by zde chtěl i politicky žít a pracovat. Je až zarážející, jak se vedení strany o tyto věci málo staralo a jak všichni, i politicky zdatnější Mlčoch, se nyní spoléhali jen na Najmanovu obratnost a chytrost.

Naděje, vkládané do Najmanovy obratnosti, byly jistě důvodné, ale ne pro všechny případy. Neboť byl-li Najman takto postaven do čela strany, pak bylo jen přirozené, že jeho sebevědomí tím nesmírně stoupl. Nyní — jak viděl — jen na něm záleží, jakou tvářnost straně vnutí a jak se bude strana dále vyvíjet. Protože živnostenská strana musí v této době svádět kruté boje se stranami, v nichž byla většina živnostníků organisována, jeho myšlení je vedeno jen jedním směrem. Pro jeho agitační cíl je rozhodující, aby živnostníci měli svou vlastní stranu. Když se tak stalo, pak jim musilo být zřejmé, že jen tato strana může býti jejich jediným reprezentantem a obráncem. Obranný charakter strany byl pak zdůrazňován zejména ve výzvách k živnostníkům v jiných stranách. Byly pro to největší boje, v nichž Najman vyčerpал všechny své skrovné politické prostředky, takže posléze mu nezbývalo nic jiného než čekat, co bude dále. Najman se tak ocitá na rozcestí, v němž znova musí konstatovat nesnáze v budování strany, jejíž stavovství se ve všech případech nemůže osvědčit. Ale aby z toho vyvodil nutné důsledky, aby se prostě přizpůsobil politickým poměrům v republice, k to-

mu se jaksí nemůže odhodlat. Dobře ví, že to je pro něho půda velmi nejistá a že právě zde by musil utrpět nejvíc porážek. Proto trpělivě vyčkává, a popudy zvenčí jsou tak pro něho jedinou směrnicí a tvůrci jeho politických improvisací.

Když pak hlasy živnostenského stavu jsou vlivem doby čím dál tím bouřlivější, Najman se obratně vžije do role pochmurného věšce a prorokuje, že živnostenský stav v republice se musí připraviti i na doby horší. Protože tehdejší ministr spravedlnosti neprozřetelně promluvil k davům, vydrážděným lichvářskou chamtivostí některých obchodníků, může Najman rozbítí stan skoro uprostřed tábora těch živnostníků, kteří ještě byli organisováni v jiných, zejména však v socialistických stranách. Jak vidět, doba a její události mu velmi pomáhaly.

Ale jen politický primitiv mohl právě zde nasadit všechny svůj um, měl-li si být jist úspěchem ještě dříve, než k pohněvanému zástupu živnostníků promluví. Ale Najman, právě proto, že není trápen politickými zásadami, odvažuje se všeho. Především s uspokojením konstatuje, že, bude-li živnostenský stav čím dál tím víc tlačěn do obrany proti socialistům a stranám, které hájily zájmy velkého průmyslu, jeho cesta nepovede jinam, než do strany živnostenské. Jakými léky hodlá živnostenská strana hojit bolesti obchodníků a živnostníků, o tom zde zatím nebylo dosti představ. Hlavní jen bylo, aby se strana stůj co stůj zmocnila všech živnostníků. V „Reformě“, kterou Najman zakládá na počátku r. 1919, se už báji o mohutné živnostenské straně. Vypočítává se zde, že sloučením všech živnostníků a obchodníků v republice dosáhla by strana milionu hlasů, což bylo skoro 40 mandátů do parlamentu. Byla to sice fantazie, ale něco v ní přece jen bylo. Neboť jen tak si mohli živnostníci dobře představit, co by v republice znamenali a co by si mohli dovolit. V podstatě pak to bylo jen věrné vyjádření Najmanovy myšlenky, které se důsledně přidržoval jako svého politického programu: živnostníci musí býti nejdříve početně silní a pak teprve se může uvažovat o tom, jak této jejich síly politicky využítí.

V praksi denní politiky.

Že se o možné síle živnostenské strany opravdu jen fantasírovalo, to ukázaly volby v r. 1920. Ale i těch 122.171 hlasů a 6 mandátů, kterých strana ve volbách dosáhla, byl úspěch nad pomyslení slušný, jenž však neopravňoval k nadutosti tak okázalé. Co to vlastně je, na to musil odpovědět jen Najman, aby se zachmuřené tváře propadlých kandidátů zase vyjasnily. Ale zkušený praktik je pln optimismu. Volební výsledek prohlásil za úspěch, jehož hodnotu — vzpomněl-li si na své trudné začátky — mohl sám nejlépe posoudit. Strana měla šest poslanců. Ostatně Najman se již naučil znáti lidi, kteří se kolem něho shlukli, a proto každého dovede uklidnit. Naříkával-li si některý stav, organisovaný v živnostenské straně, že nemá ve sněmovně svého zástupce, měl býti ujistěn, že v příštích volbách se už na každého dostane. Tato víra byla sdílěna s prostomyslností lidí, kteří jsou vedeni a nechávají se vésti.

Na poslanci Najmanovi teď také záleželo, co bude strana v politice dělat a zejména: jak třeba rozdělovat politický den sváteční od dne všedního. Na jeho bedrech tak spočinulo skoro všecko, co si nikdo jiný

netroufal udělat. A takových váhavců, postavených přímo do středu denní politiky v parlamentě i venku, byla zde většina. Bez Najmanova návodu se ve straně nehnuo ani prstem. Když pak došlo k věcem, k nimž bylo třeba zkušeného finančníka, Najman se marně ohlížel po svých spolupracovnících. Předsednictvo i výkonný výbor strany byly v takové vážné chvíli náhle nezávěsné. K jejich návratu na scénu docházelo teprve tehdy, až jim nějaký snaživec důvěrně prozradil, že Najman, za hrozného láteření, vzal pero a šeky sám podepsal.

Rozhodli-li Najman po volbách, že strana půjde do opozice, pak to bylo především proto, že jí nic jiného nezbyvalo a konečně i proto, že jediné opozice jí mohla prospěti. Politika živnostenské strany si pak po každé obezřetně vyhlédla místo, kde její opoziční buben bude nejvíce hlomozit. A v našich popřevratových poměrech bylo takových míst mnoho. Již to státní vázané hospodářství, stanovení maximálních cen a ostrá prakse lichevních soudů bylo něco, do čeho se dalo bušit za radostného souhlasu rozčilených živnostníků. Ale byla zde i prakse berních úřadů, jež sama o sobě vzbuzovala velkou nelibost předpisem nových daní, vybíráním nedoplatků a daně z přírůstku na majetku. Jaký div, že v představě živnostníků byly vláda, parlament a koalice výlupkem všech nepravostí. Jejich protestní schůze proti ministerstvu zásobování, pro reformu obchodních a živnostenských komor, proti daňové a finanční politice, Bařovi, výrobním družstvům atd., jim sice nemohly v ničem ulevit, ale zato prospívaly vzrůstu živnostenské strany.

Jaká to byla taktika? O tom mohlo býti mínění různé. Ale s hlediska Najmanovy politiky to bylo jediné rozumné stanovisko, které strana mohla v zápase s jinými stranami hájit. Podíváme-li se na jeho první řeč v poslanecké sněmovně z 5. listopadu 1920, nabudeme o tom pevného přesvědčení. Zde je asi tak povšechný názor Najmana-politika na věci, pro něž strana vytáhla do boje. Vzrušení, které mezi živnostníky způsobila, mohlo živnostenskou stranu doporučovat jako jedinou zastánkyni ohroženého stavu. Koaliční strany byly vázány a někdy i dosti kompromitovány vládní politikou, kdežto živnostenská strana měla na vůli tuto politiku nemilosrdně kritizovat. Po každém nepopulárním opatření vlády mohla vyraziti brány každé koaliční strany, kde ještě byli nějakí živnostníci. Prohlásil-li Najman v parlamentě na adresu národní demokracie, že v příštím období již tato strana nebude mluvit jménem velkého množství živnostnictva, protože si je jist, že živnostnictvo půjde za příkladem dělnictva a rolnictva, byla to věštba, která se vyplnila.

Vskutku živnostenská strana ve volbách r. 1925 zdvojnásobila své posice. Nyní se již mohlo hovořit o skvělém volebním vítězství. Strana dosáhla okrouhle 286 tisíc hlasů a 13 poslanců. V nadšení neopomněla však zdůrazňovat, že tento vzestup se stal bez jakéhokoli násilí a že strana svou opozicí není zatížena ani jediným protistátním činem.

Jde se do vlády!

Tato zásluha strany byla pak vyvěšena jako reklamní štít, kdykoli se Švehla ohlédl tam, kde stály voje živnostenské strany. Proto Švehla mohl bez velkých rozpaků rozšířit svůj koaliční rozpočet i sem,

kde viděl nejméně výhrad a obtíží. Jeho odhad byl správný. V živnostenské straně se víc uvažovalo o tom, zda do vlády půjde Mlčoch nebo Najman, než o tom, co tam bude strana dělat. Konečně je do vlády vyslán Mlčoch, zatím co si Najman vyhrazuje politické vedení strany.

Ale jeho vládní politika byla právě tak málo komplikovaná, jako byla dříve jeho opozice. Najman se nechce dělat politicky důležitým a netouží býti takovou politickou osobností, jakou je na př. dr. Kramář. Kramář mu sice imponuje, ale jeho politická tvrdohlavost je jinak tvrdohlavému Najmanovi věci zhlola nepochopitelnou. Tak on se na politiku nedíval. Se Švehlou se mají rádi a jejich přátelství má podobu soudržnosti silného se slabým. Živnostníci byli na př. skálopevně přesvědčeni, že jejich muž ve vládě usedne do křesla ministra obchodu. Ministerstvo obchodu je naše! vykřikovalo se v živnostenském tisku. Ale když nato Švehla jen pokrčil rameny, řekli si, že tedy ministerstvo veřejných prací je také hezký resort a o ministerstvu obchodu již nemluvili. Podobně tomu bylo i s jejich resolutním přáním, aby počet ministerstev byl omezen, z nichž pak ministerstvo zásobování bylo jimi prohlášeno jako vůbec zbytečné. I tento jejich lomozný návrh tiše zesnul na Švehlův nezájem a vedení živnostenské politiky bylo dosti rozumné, že se pro to ani trochu nerozčilovalo. Zato živnostníkům, organisovaným v této straně, byl tím uložen úkol dojistá svízelný, aby přesně zjistili, jaký je rozdíl mezi politikou vládní a opoziční, jak ji Najman prováděl a řídil.

Když se první vláda Švehlova rozpadla, živnostenská strana to mohla vzíti jen s politováním na vědomí a trpělivě vyčkávat, až Švehla, po krátkém trvání vlády úřednické, se rozhodl sestaviti vládu druhou. Nyní byl na řadě Najman. Jeho vstup do vlády v říjnu r. 1926 je v živnostenské straně provázen slavnostními intrádami, v celku odpovídajícími pocitům, za nichž oslavenec usedl do křesla ministerstva železnic. Že ve vládě budou také Němci, nu což. Byli mu stokrát milejší než socialisté, kteří odešli do opozice. Najman je odhodlán ve vládě vymáhat pro živnostníky jen to, co se mu vymoci podaří. Politické věci, jimiž se tato koalice tehdy výhradně živila, byly mu celkem lhostejné. Netoužil po roli koaličního matadora. Zde byl jen ministrem. Chtěl hospodařit, to mu sedělo.

(Dokončení.)

národní hospodář

L. Nowotny (Víděň):

Jak končí velcí zbohatlíci

(Z nejnovějších dějin rakouských financí.)

Devět dnů seděl v červencovém vedru před svými soudci v malé síni vídeňského zemského soudu bývalý bankéř Sigmund Bosel, aby se odpovídal z podvodného účetnictví a z křivé přísahy. Jeho jméno ve zprávách ze soudní síně oživilo vzpomínky na romantické dny, dávno zašlé. Neběží vůbec o nějakou zaprášenou minulost, nýbrž o pouhých dvanáct až dvaadvacet let. Ale jak důkladně se od té doby změnila poměry ve střední Evropě právě tam, kde se uplatňoval Bosel a jemu podobní: na poli veřejných financí a

hospodárství. Jakoby nás už staletí dělila od dob, kdy Bosel byl pánem nad poklady katovických pozemků a členem správní rady rakousko-uherské cedulové banky. Divili jsme se vlastně, že Bosel ještě žije a vůbec existuje a že není jen duch dávno zapomenutých, horečných snů. A opravdu je téměř jediný z mnoha veličin finančního života z let 1915 až 1925, který nejen žije, ale dokonce vládne poměrně slušným jměním, nebo jím alespoň do svého zatčení vládl. Kde však jsou ostatní, jichž vzestup byl právě takový? Vedl z ničeho k nespočetným miliardám papírových korun. Tři bratři Bronnerové z Moravské Ostravy, kteří začínali pouličním prodejem octa a za války se vyšvihli na majitele velkých octáren a lihovarů, ztroskotali na finančních spekulacích evropského formátu. Zapadli nadobro — jsou-li vůbec na živu. Josef Krantz, jiný velký podnikatel v lihovarnickém průmyslu, zemřel v bídě. Právě tak Míša Rubinstein, bývalý ruský dvorní rada, který přišel do Vídně roku 1917, zakládal pak jednu banku za druhou ve Vídni, v Berlíně a v Paříži a zemřel v hlavním městě Rakouska před několika lety v žalostné bídě. Ze čtyř poválečných majitelů bohaté a staré Depositní banky ve Vídni zemřel pouze jediný přirozenou smrtí zchudlého finančníka. Ostatní tři skončili sebevraždou. Cyprut, který přišel do Vídně z Cařihradu přes Bukurešť a vzal si do hlavy, že vypudí Rothschildy z všemocného rakouského Kreditanstaltu — věc, která se teprve za deset let částečně podařila společnému úsilí mnohem mohutnějších činitelů — vydělává si dnes chléb jako malý úředníček jedné obchodní firmy ve Vídni.

Mezi jepicemi oněch ztřeštěných poválečných let byl Camillo Castiglioni — mimo Bosela, nepatrného příručího v obchodě se střížním zbožím — nejvýznačnější postava v bažinách, v nichž shnila finanční a hospodářská — ale snad i morální — budova jedné z evropských velmocí. Castiglioni byl ještě větší, bohatší a mocnější, než Bosel, byl také jako člověk mnohem významnější, ale také mnohem špatnější a bezohlednější. Také on ještě žije a nemá peníze. Vede z Milána proces proti novému rakouskému Kreditanstaltu, který se sloučil s vídeňským Bankvereinem. V procesu se Castiglioni domáhá provise asi 8 milionů Kč. Je to marné a beznadějně počínání. Připomíná mimoděk návrat Napoleonův z Elby. Ale přece jen si Castiglioni tímto zoufalým, stařeckým pokusem — je dnes 58letý — zachovává styl slavných dnů. On a Bosel, dva velikáni mezi tehdejšími veličinami, si zaslouží, aby byli zachyceni literárně ve velkém románu, v opravdovém románu, jehož autora by výjimečně nesubvencovali.

Majetek a bohatství.

Považujeme-li za minulost tyto muže, jejichž těla a snad i duch straší ještě v našich dnech, naskytá se především otázka: jak se mohli stát tak bohatými a mocnými? Jejich osudy ukazují, že bohatství i moc byly pouze přechodné, totiž podmíněně zvláštní dobou. Nepočítáme-li bankovky, které ztratily cenu a jiné papírové obligace, nashromáždili však přece spoustu hmotného bohatství, sta kilogramů zlata a šperků, činžovní domy, doly, továrny, statky a půdu, drahé kožišiny, obrazy — prostě hodnoty fyzicky hmatatelné. A přece většinou zemřeli v bídě nebo sebevraždou. Vysvětlení tohoto zjevu je staré, jako historie samého bohatství. S bohatstvím se to má právě tak, jako s obdivovaným a záviděným trávnickem anglických parků: není na něm nic tajemného, musí se jen denně ráno i večer zalévat obyčejnou vodou, ale musí se to dělat alespoň sto let, ne-li tři sta

let. I velké majetky se mohou udržet a prospívat pouze časem. Bohatství mají své osudy. V jedné generaci lze nashromážditi velké jmění, ale udržeti je vyžaduje potřebnou péči. Musí organicky srůst s hospodářstvím své doby a se svým geografickým okolím. Tím se stávají bohatstvím a skutečnou mocí. Na vrcholku své moci pravil jednou Castiglioni svému důvěrnému poradci: „Mám největší průmyslový koncern ve střední Evropě.“ „Nikoli, máte pouze většinu v sedmdesáti průmyslových podnicích nejrůznějších odvětví, ale koncern — to je organická stavba průmyslu, navzájem se doplňujících,“ odpověděl poradce. Na tomto zmatku pojmu se dá také rozpoznati, proč se jednotlivci nemůže podařit dosáhnouti bohatství nad určitou míru. I ve vývoji individuálních bohatství je hranice, kde se kříží přirozené lidské schopnosti a — můžeme to nazvati třeba: zákony tíže majetku. Velké jmění Boselovo, Castiglioniho a ostatních vzniklo z nejrůznějších příčin, takřka ze řetězu náhod za různých okolností. Byly to beztvare hromady skutečného zlata a smetí, vytvořeného fantasií. Čím měl kdo víc fantazie — jako Castiglioni — tím rychleji tálo zlato ve smetí. Čím více se zbohatlík — jako Bosel — spoléhal na obyčejnou, všední a všelidskou skutečnost, tím více nahraného zlata se mu podařilo zachránit.

Tajemství žraloků.

Ale — kterak zlata nabyli? Především také fantasií. Právě tak Bosel, jednadvacetiletý příručí na nábřeží Františka Josefa ve Vídni, jako Castiglioni, třicetiletý generální zástupce gumovek Semperit: oba vycítili na počátku války nebo brzy potom, že dlouhá válka nezbytně musí mít za následek ztenčení, ne-li úplné zničení zlaté rezervy cedulové banky, což může vésti jediné k znehodnocení bankovek, tedy ku zdražení zboží. V době, kdy náš obchodní svět buď vůbec neznal nebo jen mlhavě tušil souvislosti mezi válkou, zlatem, bankovkami, cenami, zbožím a poptávkou, kterou válka uměle zvýšila i nabídkou, uměle omezovanou — v době, kdy se dokonce velmi bystří lidé vysmívali zdravému instinktu rolníka, který ihned se jal schráněti a schovávat zlaté a stříbrné mince, zamysleli se Bosel a Castiglioni nad vratkostí pozemské moci a statků. Snad v těch myšlenkách mimoděk spolupůsobila tisíciletá zkušenost jejich štvaných, židovských předků, kteří zakusili — právě tak jako rolníci všech dob a zemí — že velké války mohou končiti jen zhoubně, zánikem současných mocenských poměrů a jejich symbolů, zhoubou, která dolehne nakonec nejtíže na nejméně chráněné společenské živly — a to byly tehdy u nás rolníci a židé. Nebezpečí záhuby jest pro žida, totiž kupce a věřitele, ještě mnohem větší než pro rolníka, neboť směnky na zlatý poklad mocnáře, které dostává v moderní době v podobě papírových bankovek, jsou s válečným štěstím spojeny na život a na smrt. Většina válečných zbohatlíků také pudově pochopila, že v důsledku blokády proti německo-rakouské válečné skupině nebude již možno získat mnohé suroviny, nezbytné pro další vedení války a potřebné pro primitivní požadavky všeho obyvatelstva na úrovni dnešní evropské civilizace. Není to náhoda, že souvislosti pochopili jako první: obchodník s textilním zbožím, Bosel, a obchodník s gumou, Castiglioni, protože střeoevropské mocnosti byly od prvních měsíců války prakticky odříznuty od dovozu bavlny, vlny a kaučuku, zatím co na příklad majitelům železáren v prvních dvou válečných letech ani nepřišlo na mysl, že by mohl nastat okamžik, kdy by jim suroviny došly. Je ovšem i to možné, že ani dva největší žraloci rakouských dějin neprohlédli souvislosti, nýbrž jen pudově vycítili velké

možnosti výtěžku. Nahrabat peníze, mnoho peněz, — to byla asi Boselova jediná vůdčí myšlenka. U Castiglioniho působil také motiv moci, jak později uvidíme.

V z t a h y k m o c n ý m.

Úvahy o pomíjející hodnoty peněz a o zvýšení cen za suroviny daly válečným keřasům jen spekulativní popud. Překážela jim etická stavba společnosti, chráněná mocenskými prostředky státu. I tehdejší stát se chránil proti vpádu spekulantů, ačkoli byl v podstatě obchodně liberální přes všechna mimořádná válečná opatření. Nespoutaný nákup velkých zásob zboží, který začal Bosel provádět už r. 1915, narážel na určité obchodní předpisy. Bosel měl na počátku potíže. Místní úřady mu zadržovaly nákladní vagony a lodě se zbožím, které sehnal, kde se dalo, aby je za šest měsíců prodal za dvojnásobnou cenu. Ale Bosel si věděl rady. Ta rada byla právě tak jednoduchá, jako vyzkoušená: už po tisíciletí ji právě proto užívají nejen židé, ale i sedláci. Bosel si totiž opatřil protektory mezi mocnými. Dělal to sice ve velkém stylu, ale přece jen primitivně — a právě tato primitivnost mu zajišťovala úspěch.

Bosel byl nepatrný příručí a přes všechnu svou vychytralost i přesto, že později žil na tak vysoké noze, zůstal až do dnešního dne prostým, maličkým příručím. Kde končí obzor maličkého příručího, zahledí-li se na státní moc? U císaře? U ministerského předsedy? U presidenta obchodní komory? Kdepak! Mnohem níže: u strážníka nebo u četníka. Nuže, víme, že Bosel začal ovlivňovat orgány veřejné služby u vídeňské policie. Tam uplatnil tento nešvar, který za války, po válce a od dob války zůstal nepostradatelnou rekvizitou jakékoli hospodářské honby za úspěchem. Nestrčil ovšem peníze nejbližšímu strážníkovi do rukou, aby zamhouřil oko, když naložené vozy s nakeřaseným textilním zbožím vjížděly do skladiště firmy Bosel. Alespoň se nikdy nezjistilo, že by byl Bosel ve svých počátcích soudně stíhán pro přímé úplatkářství. Ale ve skutečnosti se už na počátku války všeobecně vědělo, že Sigmund Bosel, potažmo nějaká firma s ručením omezeným, jejíž podíly jsou vesměs v rukou Sigmunda Bosela, zásobuje vídeňskou policii potravinami a šatstvem.

V l a s t e n e c t v í m a l é h o k e ř a s a.

Za vzrůstajících válečných potíží to nebylo pouze dobrodiní pro policii, byl to přímo vlastenecký čin, který Boselovi ještě za světové války vynesl titul obchodního rady. Dosáhl tohoto titulu sotva 24letý, ačkoli se majitelé solidních a bohatých firem museli o něj namáhat třicet až čtyřicet let usilovnou prací, projevy loyality k tomu či onomu ministru obchodu a museli za něj platit vlasteneckými dary a dobročinnými fondy. Ale Bosel si ten titul doopravdy zasloužil — protože po celou dobu války a ještě šest let po ní, dodával šesti tisícům strážníků, úředníků a důstojníků vídeňské policie a jejich rodinám uniformy z dobré anglické látky, plátěné prádlo a boty z pravé kůže. A to všechno za ceny z r. 1913 nebo tak nějak. Získal těmito dodávkami, na které zaručeně doplácel, jenom titul obchodního rady nebo také přízeň vídeňské policie a jejího presidenta, pozdějšího kancléře, dra H. Schobera? Ovšem, získal obojí, ale nikdo nemůže tvrdit, že jeho nezištnost vůči vídeňské policii byla formálně úplatkem nebo korupcí.

A přece. Patřilo k výzbroji válečných a poválečných žraloků — vždy a všude to k tomu patří — že podpláceli muže veřejné služby, aby je přiměli strpět z počátku něco nedovoleného a později pohnuli k tomu, aby úřady ba dokonce zákonodárci vydali nařízení, jehož účelem je hmotné nadržování velkým panamistům na úkor společnosti. Osobní výhody vedoucích nebo méně důležitých veřejných funkcio-

nářů, vyšších nebo nižších hodnostářů kryjí se při tom s veřejným blahem. Bosel zachránil vídeňskou policii v hladových dnech světové války a v prvních letech poválečných, zastíněných mraky bolševického převratu, pro měšťácký společenský řád a pro pozdější fašistický převrat. Nejen to. Podporoval několika statisící šilinků úderné oddíly posledního převratu, totiž heimwehrske hnutí a to v době, kdy už padal s nebe všemocného bohatství, ba dokonce daroval i vídeňské universitě obnos, který neoceníme vysoko, odhadneme-li jej na několik stotisíc dnešních korun. Zavázal se, že postaví státu nádhernou budovu z kamene a mramoru pro státní archiv a tak rozdával všude, dokud měl peníze a právě tak později, když měl jenom málo nebo už vůbec nic. Přispíval výlučně jen na takové účely, které měly význam pro ty nebo ony mocné ve státě.

A s i m i l o v a n á k o r u p c e.

Tím, že vybudoval mezi sebou a státní mocí takový primitivní, ale účelný vztah — ta houževnatá, malá a primitivní ovečka se zlatým rounem mezi hladovými vlky veřejné moci své doby — zajistil si bezpečnost a vážnost, která trvá dosud. Můžeme říci, že se Bosel s malicherným, primitivním stylem pirátství a korupce stal vlastně rakouským keřasem, žralokem a korupčníkem par excellence — vždyť jen obnosy rostly, styl nikoli. — Jeho činy byly a jsou přizpůsobeny rakouskému prostředí, poměrům a mentalitě: jen pěkně solidně, jen skromně, téměř po sousedsku, žádná velká fantazie, žádná odvážná koncepce, vždycky jen příslušná úcta před vrchností, vždycky jen příspěvky pro vyzkoušená a posvěcená úřední zařízení, jako je universita, státní archiv, policie a heimwehři — vždy jen takové ambice, které vedou do blízkosti čistě rakouského státního ústrojí — k obchodní komoře, k cedulové bance, k poštovní spořitelně. Toto porozumění a podřizování se vlasteneckým účelům a potřebám rakousko-vídeňským, tento skromný lokální patriotismus v cílech i prostředcích vyplatil se ostatně i při posledním procesu. Obžalovaný Bosel byl přesvědčen právě tak jako jeho soudci, žalobce, obhájce i přátelé, že trapný proces, který nahoře připustili jen velmi neradi, není namířen proti dobrému Rakušanovi a obchodnímu radovi Boselovi, jako takovému, nýbrž je prostě a bohužel nevyhnutelným zjevem doby, ústupkem neklidným duchovním proudům. Sigmund Bosel se tomuto procesu podrobil, jako skromný, ale moudrý vlastenec, který nezapomíná ani na okamžik, co dluží své vlasti, jako žralok a žid, a ví že nemusí brát příliš vážně zlá slova státního zástupce, který osobně vůbec není tak zlý, ani slova přísného, ale v hloubi srdce tak dobrotivého předsedy. Bosel pojímal proces jako bolestnou a nakonec i drahou obět vlastní a jejím váženým úřadům. Věděl, co smí říci, aby se postavil do příznivého světla, odpovídajícího situaci a to jako Rakušan podnikatel a obchodní rada. Věděl, že mnohé nesmí říci, poněvadž by to morálně uškodilo všemocné společnosti úředních a neúředních hodnostářů jeho státu. Držel se statečně na tvrdé lavici obžalovaných a když mu občas povolily nervy a když nečekaně uvedl nějaké jméno nebo případ, který moudrý předseda, ovládající bohatý materiál soudních spisů — považoval za nebezpečí pro vážnost státu a jeho opor, stačilo tiché napomenutí „Pane Bosel, zase odbočujete!“ a hubený, drobný vlastenec s učenecnými brýlemi a s vědoucím, smutným úsměvem mluvil zase už jen o tom, co je dovoleno a co nikomu nahoře nemohlo uškodit. Dostal při přelíčení poctivou odměnu za dobré chování právě tak, jako ji dostával vždy od r. 1915 za loyaltu k státní moci a nikdo se ve Vídni neodvážil tvrdit, že by Sigmund Bosel byl v Rakousku odbytou veličinou, ačkoli byl odsouzen pro krivou přísahu a podvod a ačkoli

ho čeká druhý proces pro zaviněný úpadek. Nikoli, tato loyality má ještě budoucnost, kdyby znovu přišla doba pro jeho schopnosti.

Jak docela odlišný je povahopis a osud velkorysého Castiglioniho v Rakousku!

Cizinec Castiglioni.

Camilla Castiglioniho by patrně nikdo nedokázal posadit na lavici obžalovaných a držeti ho po celý rok ve vyšetřovací vazbě. Ten veliký a silný muž s výraznou tváří vojévůdce byl příliš prohnáný a cílevědomý, než aby se chytil do podobné nástrahy. Mimo to má štěstí a je italským státním občanem. Když se po jeho pádu dostávaly na světlo všelijaké trapné komplikace, přestěhoval se do Itálie. Tam, pod ochranou Mussoliniho, k jehož finančním pomahačům se od r. 1919 počítal, si mohl být jist, že se rakouské úřady neodvážejí vydati na něho zatykač. Počítal správně. Bylo udání a bylo soudní vyšetřování proti Camillu Castiglioni-mu, jenž udělal úpadek, ale nebylo zatykače a nebylo trestního řízení. Okolnost, že byl cizinec, který nebral vlastenecké ohledy na dobrou pověst Rakouska, prospěla mu ve dnech úpadku.

Ve Vídni byl Castiglioni cizincem od samého počátku. Přišel z Terstu. Je pravda, že lidé z jihu nikdy tak ve Vídni nezakotví, jako lidé z východu. Když Castiglioni na rozhraní století nastupoval jako absolvent obchodní akademie místo úředníka ve vídeňské filiálce gumovky Semperit, přinášel se zavazadly do Vídně současně i nároky kultivovaného Itala, místo ponížené skromnosti Žida z Haliče. Ponížení, malí účetní z Haliče udělali ve Vídni snadno malou kariéru, jen když zůstávali pěkně poníženými a když plovli obratně s proudem. Vizme Bosela. Italovi Castiglioni-mu, třebaže přicházel jenom z Terstu a byl pouze synem rabína, neimponovali Vídeňáci z pouhého titulu vyšší kultury. Imponovali mu jedině bohatství, které tu leželo nahromadě v hospodářském středisku velmocí. Přál si už jako mladík účastnit se tohoto bohatství. A ještě vroucněji než po majetku toužil, aby byl jako rovnocenný přijat společností nejbohatších Rothschildů, Neurathů a jak se všichni jmenovali. Bohatství a společenské postavení byly hlavními motivy jeho snah. Ale jeho obchody měly styl a člověk se neubrání dojmu, že Rakušané nikdy Castiglioni-mu nemohli odpustit, že měl styl. Parvenu má zůstat parvenu a není dobře, stávali se velkorysou osobností.

Castiglioni se vyvíjel po gumě. Je třeba uvědomit si, jak málo gummy bylo r. 1905 vyrobeno a jak maloučkou jí vůbec bylo třeba. Automobilů bylo velmi málo. Ve městech se sice vyskytovaly povozy na gumových kolech, ale spotřeba gum byla poměrně nepatrná. Castiglioni, který povýšil na generálního zástupce, to jest hlavního agenta své firmy, poznal sice rychle význam auta, ale pátral také po dalších odbytištích gummy. Tak se dostal do spojení se správou armády, která tenkrát studovala použitelnost vzduchodlodí, plněných plynem a balonů pro válečné účely. Vzduchodlodí a balony byly z gummy. Tady se zástupci gumovky naskytala slibná budoucnost. Aby mohl prodat co nejvíce gummy pro výrobu balonů, stal se mladý Castiglioni jedním ze zakladatelů rakouského aeroklubu, jenž propagoval stavbu vojenského letectví a byl proto velmi vznešeným a výsostně vlasteneckým spolkem. Umět zahájit obchod ideologickým pláštěm patří k tajemství, jak nahromadit peníze. Velké provize, které zdatný zástupce gumovky shrábnul za dodávky armádě, použil k nákupu akcií firmy, u které byl zaměstnán a když potom vypukla světová válka, byl už hlavním akcionářem a ředitelem továrny. (Dokončení.)

Ing. Jan Stark:

Marconi kouzla zbavený

Zeptáte-li se kteréhokoli průměrně vzdělaného člověka na jména největších vynálezců, jež zná, odpoví vám bez dlouhého rozmýšlení Edison a Marconi. Budete-li naléhati, co ti dva muži vynalezli, vypočte vám všechny možné technické vymoženosti jako fonograf a radio, psací stroj a biograf, elektrickou ledničku a leštič parket, aeroplan a vidění na dálku. Těmhle dvěma šťastným se zkrátka přičte k dobru všechno.

Nechme dnes Edisona, který byl opravdu nejdůmyslnějším technickým duchem druhé poloviny minulého a prvních desetiletí tohoto století: vždyť po sobě zanechal v den svého úmrtí skutečně přes tisíc vynálezů v nejrůznějších oborech. Všimněme si jen dnes krátce po smrti Marconiově, zda toto jméno skutečně má právo být stavěno rovnoprávně vedle jména Edisonova.

Marconi přišel na myšlenku telegrafovat i s místa na místo bez drátové spoje. Ve chvíli, kdy tuto myšlenku uskutečnil, byly všechny předpoklady k ní už dány. Vysílalo se Hertzovým přístrojem zvaný „Oscilátor“, přijímalo se přístrojem, jež vynalezl Francouz Ed. Branly a jež je zván „Cohairer“, a vlny byly zachycovány antenou, jejímž otcem je leningradský fyzik Popow. Dvaadvacetiletý mladík Marconi sjednotil tyto tři již hotové vynálezy v jediný celek a dal tak základ k bezdrátové telegrafii. To byl jediný skutečně veliký čin života Marconiova, bystrý pokus, který mladý hoch uskutečnil ve vile svých rodičů.

Ani tento vynález, stejně jako tomu bývá s většinou vynálezů jiných, nebývá Marconiovi přičítán bezvýhradně. V Dánsku je všeobecně pokládán a oslavován jako vynálezce bezdrátového vysílání na dálku ing. Johann P. Soerensen, jenž dokonce obdržel od dánského krále nejvyšší řád za to, že roku 1891 nebo 1892, tedy pět let před Marconim, po prvé bez drátu na dálku telefonoval. Jeho pokusy byly v Dánsku zkoumány a od vědců uznány za správné. Soerensen prý pracoval na svých pokusech vysílání lidskou řeč bez drátu na dálku s velikým úspěchem již od roku 1886. A roku 1891 vedl první bezdrátovou telefonickou rozmluvu z pobřežní kolny s námořníkem, jenž seděl na lodi několik set metrů vzdálené od břehu. Vynález Soerensův však nemůžeme pokládati za prokázáný: uskutečnil-li opravdu tento dosud žijící a málo známý dánský inženýr tento objev již v době, kterou udává, pak nám nezbývá než zařadit jeho osud po bok osudu našeho Prokopa Diviše, vynálezce hromosvodu.

Marconi tedy ve svých dvaadvaceti letech nesmírně šťastným způsobem, sestavením tří hotových vynálezů, dospěl k vynálezu novému. Od toho okamžiku až do smrti však nevytvořil už nic, co by se tomuto šťastnému objevu mohlo jen přibližně stavěti po bok: všechno, co uskutečnil, bylo pouhé zdokonalování některých součástí a zvětšování akčního radia bezdrátového vysílání. Jeho vynález však byl velice populární a skýtal možnost novými zdokonaleními udržovati veřejnost nesmírně dlouho ve stále novém napětí. Veřejnost stále očekávala od Marconiova nové sensace a jemu nezbývalo než veřejnosti tyto sensace dodávati. Překlenul tedy po prvé kanál La Manche vlnami bezdrátové telegrafie, zřizoval stále větší a větší vysílačky, překonával elektromagnetickými vlnami stále větší vzdálenosti, navazoval spojení bez drátu mezi zámořskými parníky.

Marconi, nemálo nadaný syn svého národa, projevoval neustále neobyčejnou schopnost úspěšně propagovati sebe samého. Žil a přemýšlel na palubě své fantastické jachty, a

protože všechna zdokonalení jeho prvního objevu přece jen se nerovnal objevitelskému činu novému, vznikla v něm myšlenka ukázati celému světu, že ze své lodí dosáhne až na druhý konec zeměkoule. Roku 1930 jediným pohybem ruky uvedl v pohyb elektrický proud, jenž pak rozžal světla několika tisíců žárovek v Sydney. Tento „vynález“ byl opravdu efektním gestem a dodal nejvíce potravu a materiálu žurnalistům z celého světa. Tito žurnalisté ve snaze, aby nezmenšovali údiv milionů lidí, však zamlčeli většinou jeden důležitý fakt: že totiž ony sydneyjské žárovky prostě svítily proudem ze sydneyjské elektrárny a že jedině vypínač, jenž je rozsvítil, byl Marconim bezdrátově uveden v pohyb. Bylo to totéž, jako bychom v pokoji, opatřeném normální elektrickou žárovkou, napájenou městským proudem, rozžali elektrické světlo nikoliv pomocí vypínače, který cvakne na zdi, nýbrž pomocí vysílacího přístroje, jenž na určité délce vlny se s pokojovým přepínačem dostane do vzduchu.

Po tomto experimentu se trousily po celém světě zprávy, že prý Marconi vyřešil problém bezdrátového přenosu elektrické energie na dálku. Kdyby se bylo Marconimu skutečně podařilo tento problém rozřešiti, nekazilo by dnes tolik sloupů elektrického vedení nejkrásnější snímky, které si přinášíte z půvabných italských zákoutí, a rychlé italské elektrické vlaky by neměly nad sebou nákladné stovky kilometrů natažených drátů.

Psal se také o Marconiových paprscích smrti, nebo alespoň o záhadných paprscích, které jsou s to zastaviti činnost motorických vozidel na dálku. Bohužel, tento vynález, který prý Marconi předvedl osobně Mussolinimu, nebyl nikdy kontrolován lidským okem, a objev, jemuž z opatrnosti byla připisována nesmírná strategická důležitost, zůstal podnes ve sféře legend.

Již v době sydneyjského pokusu ozvaly se hlasy seriosních techniků proti podobnému varietnímu kejklířství, nedůstojnému opravdovému vynálezce, tyto hlasy však nezabránily vytvoření tajemného mytu kolem osoby Marconioho. A nyní, ve chvíli smrti tohoto učence, jsme četli i v seriosních denních listech senační zprávy technických laiků, že prý Marconi vynalezl radio a přenašel elektrickou energii do obrovských dálek. Pro laiky je pojem bezdrátové telegrafie i bezdrátové telefonie totéž, a běžný novinář se nestará o to, že nejpodstatnější část rozhlasu, elektronová trubice mřížková, která jedině umožňuje přeměnu elektromagnetických vln k akustickému použití, je vynálezem geniálního Američana de Foresta a že ji první aplikoval von Lieben. A byla ještě celá řada jiných jmen, jako Strauss, Meissner a jiní, kteří mají zásluhu o vytvoření dnešních rozhlasových přístrojů. Při vši pietě, již k památce zesnulého Marconioho chováme, však v této souvislosti jméno jeho uvésti nemůžeme.

Vláda italská však všude jinde než v politice, kde všechna velikost je vyhrazena Ducemu, potřebovala veliké muže. Svěřovala Marconimu populární úkoly, jako vybudování vatickánské rozhlasové stanice, a hlásala celému světu, že tento muž se těší upřímnému osobnímu přátelství Mussoliniho. A zatím co Edison byl nucen experimentovati dlouhé roky, než vynalezl elektrickou žárovku a vysílati své spolupracovníky do všech končin světa, než našel vhodnou rostlinu, jejíž zuhelnatělá vlákna se hodila k osvětlování lidských příbytků, — a zatím co Daimler se zavíral až do páté hodiny ranní k úmorné práci, než vynalezl svůj rychloběžný motor, — byla s Marconim sehrávána velkolepá divadla, při nichž na své luxusní jachtě potřeboval jen efektně stisknouti knoflík, aby v Sydney svítily žárovky.

Snad je v osudu Marconioho i něco tragického. Snad onen osud člověka, jenž vynálezem v nejmladších letech dosáhne obrovské popularity, kterou pak už žádným dalším činem mužných let nemůže ospravedlniti, je typickým zjevem již-

ních zemí a něčím specificky italským. Vždyť i hudební skladatel Mascagni, jenž v sedmadvacátém roce dosáhl světové popularity svou operou „Cavalleria Rusticana“, vytvořil touto operou i své poslední velké dílo. Stejně jako nikdo dnes neocenuje Mascagnioho podle jeho oper „Ratcliff“, „Zanetto“, „Silvano“, „Iris“ nebo „Parisina“, — tak se také nikdo nezmíní o magnetovém detektoru nebo o zrcadlové anteně, bude-li mluvit o vynálezci Marconiovi. Je nám nesmírně líto, že se tentokrát nemůžeme řídit zásadou „de mortuis“, — pokládali jsme však za svou povinnost se ujmout vědecké pravdy a ukázati při této příležitosti na to, jak autoritativní politické režimy dovedou s nepoměrně větší obratností než my vytvářeti vedle svých mytů politických i světové legendy o velikánech vědeckých.

Otto Rádl:

Autostradu?

Za dvě hodiny k moři.

Když v sobotu v poledne ve dvanáct hodin opustíte asfaltem páchnoucí a rozpálený Berlín, jste ve dvě hodiny ve Štětíně u moře. Urazíte těchto 150 kilometrů po jedné z oněch dokonalých betonových silnic se dvěma vozovkami, pro něž se užívá italského pojmenování „autostrady“, patrně podle toho, že silnic takového druhu je v Itálii velmi málo. Dostanete se na tuto dokonalou silnici po několikaminutové jízdě velikými bulváry berlínského předměstí a po krátké jízdě na dobré okresní silnici. Již vjezd na autostradu je pathetický s obřadnými smyčkami, podjezdy a přejezdy, abyste se dostal s vozem na svou stranu, kterou pak už neopustíte až do Štětína.

Zdá se vám to trochu jako zázrak, když po prvé jedete po tak dokonalé silnici, jichž Německo do letošního léta vystavělo a do provozu odevzdalo již přes 2000 kilometrů, což je více než dvojnásobná vzdálenost z Prahy do Paříže. Ale záhy vám tato cesta připadá technickou samozřejmostí. Jakmile technici dokázali stavěti silnice tak dokonale sjízdné, příjemné a současně krásné, probíhající v mírných obloucích krajinou a zvláště do krajiny vkomponované, staly se naráz všechny ostatní cesty zastaralými, nedokonalými, špatnými. Nemělo by smyslu, abychom před tímto faktem strkali hlavy do písku, anebo abychom z politické averse k dnešnímu německému režimu, jenž si z autostrad vytvořil symbol své národní hrdosti — tento druh silnic prostě neuznávali. Je nemilosrdným zákonem techniky, že všechno nové a dokonalější zabíjí všechno staré a jen o něco málo nedokonalější. Ještě žádné staré umělecké dílo nebylo „překonáno“ uměleckým dílem novým: existují prostě vedle sebe od věčnosti a do věčnosti. Ale technik není v tak příjemném postavení jako umělec: tvoří vždycky jen pro určitý krátce trvající dnešek a jeho pokrok buď zítra nemilosrdně pohlcen pokrokem dalším. Viděli jste všichni, jak přes všechny estetické a sentimentální argumenty byl němý film vyřizen filmem zvukovým. Stejně jsou dnes už odbytou věcí elektrické tramvaje na velkoměstských ulicích, kde jejich lomozivou, drkotavou a zatarasující existenci ukončily autobusy. Nic na tomto faktu nezmění, že obec pražská jako poslední Mohykán bude existenci elektrické dráhy v centru velkoměsta kdo ví jak dlouho ještě hájit. A stejně také je technickým útvarem minulosti klikativá, úzká silnice okresní i státní, která, třebaže zdokonalila svůj povrch, je pouhou cestou pro pomalou dopravu koňskými potahy. Bleskurychlá doprava automobilová si prostě vynucuje naprosté oddělení pravého a levého směru jízdy, úplného separování obou jízdních drah, — vyžaduje si odstranění jakýchkoli křižovatek a přejezdů dvou silnic nebo tratí ve stejné rovině, — vynucuje si odstranění všech prudkých zatáček a jejich nahrazení povlovnou a na dlouhou dálku přehlednou autostradou.

Propagační bluff.

Jel jsem jednou z těchto nových německých silnic z Berlína do Štětína a jinou vedoucí z Frankfurtu k Heidelbergu. Jel jsem také po italských autostradách staršího typu z Milána do Coma, od Florencie k moři, z Říma do Ostie a z Neapole směrem k Salermu. A zdá se mi nepochopitelným, že u nás i mezi techniky existují ještě obhájci starých časů, jimž se dokonalá automobilová silnice pro naše země zdá něčím zbytečným, anebo příliš přepychovým. Dnešní německý režim velice chytře soustředil na stavbu desetitisíc kilometrů moderních autostrad svou celou ctižádost. Ačkoliv se mi ještě před prázdninami od jednoho našeho významného činitele v automobilismu dostalo bezpečné informace, že německé autostrady jsou pouhý „propagační bluff“, přesvědčil jsem se na vlastní oči, že tenhle jeden z hitlerovských bluffů má velice reálnou povahu, viděl jsem obrovské staveniště autostrady vedoucí z Bayreuthu přes Norimberk do Mnichova a teď mám v ruce berlínskou informační publikaci „Die Reichsautobahnen“. Z připojené mapy je tu patrné, jak rozsáhlé úseky těchto autostrad jsou již odevzdány všeobecnému provozu a jak dokonale obcházejí naše státní území a vyhýbají se mu. Naši „směrodatní činitelé“ ve stavbě silnic i v automobilismu, kteří ve své víře v „propagační bluffy“ příliš klidně spí, by si měli všimnouti této mapy a hlavních směrů, po nichž se bude pohybovat příští proud evropské dálkové a turistické dopravy. A měli by se trochu zneklidnití faktem, že ani jediná z těchto obrovských silnic našeho největšího souseda nenavazuje na žádné spoje na našem státním území, že prostě izolují Československou republiku a oddělují ji od všech velikých evropských silničních spojů, ačkoliv se pečlivě starají o to, aby Německo bylo těmito autostradami přímo spojeno s Holandskem, Belgií, Francií, Švýcarskem, Rakouskem, Polskem i Dánskem. Jen k nám nevede žádná přípojka. Budeme-li vybudování dokonalé automobilové silnice vedoucí napříč republikou pokládati za zbytečný přepych, budou v neďaleké budoucnosti všichni ti, kdož projíždějí automobilem Evropou, pokládati za zbytečný přepych i návštěvu Československé republiky.

Jak se německé autostrady stavěly.

Staré pravidlo radí, abyste na politickém odpůrci neuznali ani nitku bílou a abyste mu nepřiznali ani nejmenší přednosti. S touhleto primitivní moudrostí však nevystačíme. Ať už se díváme na Hitlerův režim jakkoli, ať kritizujeme jakkoli metody jeho politiky, usilující o snížení nezaměstnanosti, musíme uznati, že stavba německých automobilových silnic, které mají oficiální název „Die Strassen Adolf Hitler“, je v projektu i v provedení nejvelkolepějším podnikem svého druhu v dnešní Evropě. Myslím, že bude užitečnějším přiučiti se odtud něčemu, a podívat se, jak to vlastně v Německu dělají, než existenci německých automobilových silnic prostě „neuznávat“.

Německo mělo sice již dříve silnice svým povrchem dokonale sjízdné, ale i dokonale nestejnorodé. Každý, kdo se jede podívat na pařížskou výstavu autem a absolvuje cesty z Chebu přes Bayreuth, Norimberk, Würzburg a Frankfurt směrem k Trevíru, přesvědčí se, jak různorodé jsou tyhle staré silnice. Ačkoliv tu jde o důležitou spojku napříč Německem, po níž bude autostrada teprve v příštích letech vybudována, přece jedete dlouhé úseky úzkými a klikatými okresními silnicemi, průjezdy v městech jsou nebezpečné a místy skoro tak bídné dlážděné, jako v českém městě zvaném Beroun, cesta se zkrátka místy klikatí rovinou jako rozmarňý potůček. Je pochopitelné, že německý autoritativní režim musil s takovýmihle silnicemi, které patřily pod nejrozmanitější kompetenci měst, okresů nebo krajů, energicky skoncovati. Proto také Hitlerova vláda, která kromě všeobecného hospodářského zájmu měla i eminentně vojenský interes o silnice, se roz-

hodla jednak obnoviti a zdokonaliti silniční síť Německa, jednak vystavěti říšské autostrady.

Bylo třeba vyjíti od právních základů. Vrchní řízení silnic, jejich správu a zákonodárství vzala na sebe říšská vláda. Jmenovala vrchním správcem „generálního inspektora pro věci německých silnic“, podřízeného přímo Hitlerovi. Hitler prý na svých dřívějších agitačních jízdách po Německu projezdil celou říši křížem krážem a vzal proto na sebe odpovědnost tuto silniční síť zdokonalit. V červnu roku 1933 zahájili Němci stavbu autostrad založením samostatného podniku, společnosti „Reichsautobahnen“. Je to filiálka německých říšských drah se základním kapitálem 50,000,000 marek. Tato společnost obdržela výhradné právo stavby automobilových silnic a provozu veškerých vedlejších podniků, jako benzinových pump, dílen, skladů, hospodářských podniků a reklamy při těchto silnicích.

Právní základy.

S touto společností vláda spolupracuje a dozírá na ni. Všechny plány automobilových silnic vycházejí od generálního inspektora, jenž tedy jako jediná osoba určuje síť těchto silnic pro celé Německo i způsob jejich stavby. Protože tak velká společnost jako „Reichsautobahnen“ se uvede pomalu v život, byla realizována ihned přípravná „Gesellschaft zur Vorbereitung der Reichsautobahnen“, v níž byly zastoupeny všechny správní úřady i všechny průmyslové skupiny, jež pro stavbu autostrad přicházely v úvahu. Tato pohyblivá soukromá organizace se velice osvědčila a rychle připravila základní projekty pro celou síť autostrad. Plány a návrhy této společnosti jsou odevzdávány generálnímu inspektorovi společnosti „Reichsautobahnen“, jenž na jejich základě dá vypracovati definitivní projekty. Hotové projekty jsou zaslány ke schválení policejním úřadům jednotlivých krajů. Tyto úřady jsou povinny zjistiti veřejnoprávní i soukromoprávní námítky proti vedení silnice. Kontrolují, kde říšská autostrada křížuje vedení elektrické, plynové, vodovod, kanály nebo pouliční dráhy. A vyloží veřejně plány, aby vyslechly námítky soukromníků. Tyto námítky jsou zaslány generálnímu inspektorovi, jenž o nich sám rozhodne a podle nich dá projekt definitivně upravit. Pak poručí započítí s určitým úsekem stavby.

Především je třeba nakoupiti pozemky. Nejprve se společnost „Reichsautobahnen“ snaží zakoupiti potřebné pozemky z volné ruky. Když se vlastník zdráhá prodati, je mu jeho pozemek vyvlastněn. Zajímavou novinkou při tomto vyvlastnění je, že se nevztahuje pouze na pozemky, přes něž silnice vede. Aby nebyli majitelé těchto pozemků postiženi sami, může býti vyvlastněna i část pozemku ležícího mnohem dále, který pak krutě postižený vlastník pozemku při silnici dostává výměnou nebo v náhradu. Toto řízení, které má složitě jméno „Umlegungs- und Flurbereinigungsverfahren“, tedy představuje velice složitý zásah do soukromého vlastnictví. I pro tyto otázky je svrchovanou autoritou generální inspektor.

Železnice nekonkurují.

Nad společností „Reichsautobahnen“ má říšská vláda všeobecné dozorní právo, a finance této společnosti podléhají říšským kontrolním úřadům. Tato společnost má také své předsednictvo a svou správní radu, jejichž společným předsedou je generální inspektor.

Němci se velice obratně vyhnuli konkurenci autostrad a železnic tím, že oba tyto hospodářské celky organizačně spojili. Tím dostala nová společnost k dispozici osvědčené technické a výzkumné ústavy říšských drah, a tím se dostala říšským drahám možnost regulovati převedení dopravy určitých skupin zboží na silnice.

Společností „Reichsautobahnen“ podléhá patnáct vrchních stavebních úřadů, umístěných v největších německých městech, jimž každému podléhá několik stavebních oddílů, které stavbu provádějí. Chceme-li si udělat před-

stavu o tom, jakými technickými prostředky je stavba těchto silnic vybavena, stačí, abychom se podívali, že má k dispozici:

2.313 lokomotiv,
49.984 vagonů,
3.043 km kolejnic,
307 bagrů,
664 mičaček betonu,
160 betonovacích agregátů,
110 velkých strojů k péčování a valcování.

Nesmí nás to překvapit, neboť stavba automobilových silnic není pro Hitlerovu vládu jen podnikem dopravním nebo dopravně hospodářským, nýbrž z valné míry součástí pracovní politiky. Na stavbě automobilových silnic je zaměstnáno 120.000 lidí, z nichž dělníci jsou umístěni ve 100 pracovních táborech. To je důležitým umístěním nezaměstnaných dělníků i důležitým podnět pro vzestup v německé produkci automobilové.

Odkud jsou peníze.

Na to byl také brán zřetel při financování stavby. Německá hospodářská statistika tvrdí, že prý třicet pět procent z peněz, jež vyžadují autostrady, bylo dříve vypláceno nečinným dělníkům jako podpora v nezaměstnanosti. Dvacetpět až třicet procent z vynaložených peněz se do státní pokladny vrací, neboť daňová schopnost obyvatelstva se zvýšila a výnos dávek stoupl. Třicet pět až čtyřicet procent z peněz vydaných na automobilové silnice představuje skutečnou investici státu. Bez ohledu na tyto ideální politické úvahy bylo třeba ke stavbě hotových peněz. Ty si německý stát opatřil jednak ze základního kapitálu dodaného německými železnicemi jednak rediskontními úvěry říšské banky. Ty pak byly přeměněny v dlouhodobé zápůjčky. Pro budoucnost počítají Němci s tím, že státní prostředky jsou vlivem pomnutí krise a hospodářského oživení značně rozšířeny. A pokud toto rozšíření nestačí, podniknou se výpůjčky. Další příjem říšských automobilových silnic bude z prodeje benzinové směsi v pumpách při autostradě, které budou pronajaty zvláštní společnosti. Podle německých statistik vydala říše na stavbu automobilových silnic:

roku 1933 . . .	10,000.000 marek
roku 1934 . . .	210,000.000 marek
roku 1935 . . .	700,000.000 marek.

Všechny tyto výdaje jsou ovšem obrovskou investicí ve prospěch budoucnosti. Dnešní prospěch z přeměňování normální silniční sítě na síť velikých autostrad leží spíše na poli sociální politiky. Roku 1933 stála německá vláda před úkolem v nejkratší době odstranění z velkých měst desetitisíce nezaměstnaných a usadit je na venkově. Vedle dočasných stěhování mladých dělníků z městských ulic do vesnických statků ve formě venkovské pracovní služby a vedle zaměstnání velkého množství dělnictva v podnicích zbrojařských, opatřených obrovskými státními dodávkami, byla stavba krajských silnic jedním ze sociálních prostředků, jak zbavit velkoměsta nebezpečně přítěže nezaměstnaných. Protože šlo především o to, opatřit práci lidským rukám, byla strojová práce zakázána. Vedlo to, jak mi vypravoval před nedávnem německý dělník, k paradoxním situacím: obrovský bagr, jenž odklízal množství hlíny při stavbě silnice, byl schopen jediným rozevřením drapaků naplnit celý vagon odklízenou hlínou. Aby byly zaměstnány lidské ruce, bylo třeba hlínu vysypati na zemi vedle vagonu a desítky nezaměstnaných dělníků nakládaly pak tuto hlínu do vozů.

Prostředek proti nezaměstnanosti.

Úřady práce dostaly za úkol zjistit, kteří z nezaměstnaných dělníků jsou naprosto tělesně zdraví. Tito dělníci byli po lékařské prohlídce zavezeni daleko ze svých měst do pracovních táborů. Zde dostávali kromě minimální tarifní mzdy pracovní šaty. Nikoliv však zdarma, dělníku se

částka za ně při každé výplatě postupně srážela. Když si polovinu z ceny splatil, byla prý mu druhá polovina prominuta. Kdo z dělníků nebydlil dále než 20 km od místa práce, byl na ně dovážen autobusem říšské dráhy. Ostatní bydlili v táborech. Kdo z nich je ženat, dostává týdně volný lístek k návštěvě domova. Kdo je vzdálen od domova více než 500 km, smí navštívit svou rodinu pouze po uplynutí každých 10 týdnů.

Všichni žijí v pracovním táborech. Každý tábor je zařízen pro 216 dělníků. Skládá se z 12 přízemních světnic, z nichž každá je zařízena pro 18 mužů. Každý má postel, skříň a židli a své místo ve společné jídelně. V každém baráku je společná umyvárna se sprchou. Jednotlivé baráky jsou skládací a jsou rozestaveny kolem ústředního dvora. Za denní stravu platí dělníci denně jednu marku, za nocleh místy 20 feniků (asi 2 Kč), místy méně. Dělník dostává za hodinu plat 52 feniků (5 Kč 20 h). Pracovat smí pouze 8 hodin. Uvážíme-li, že v Německu jsou potřeby denního života dvakrát až čtyřikrát dražší než u nás, odpovídalo by to v našich poměrech příjmu dělníka 1.30 Kč až 2.60 Kč za hodinu.

Každý pracovní tábor má svého zvláštního „Führera“, jenž je odpovědný za stav dělnictva. Dělníci jsou chováni v táborech s naprosto vojenskou disciplínou.

Italské autostrady.

Německé automobilové silnice takto vzniklé jsou daleko dokonalejší než dosud jediné existující autostrady italské. Jel jsem minulý měsíc po automobilové silnici z Milána ke Comskému jezeru a tato silnice, na níž se platí na vzdálenost 55 km vstupné za vůz střední velikosti 5 lir, neliší se svým rázem podstatně ničím od kterékoliv naší státní silnice. Než na ni vjedete, zadrží vás zřízenkyně v uniformě, a proštípne vám vstupenku, a pak již jedete rovnou cestou po pádské nížině. Vozovka pravá a levá nejsou od sebe nijak odděleny a okraje silnice jsou dokonce místy vroubeny bílými patníky, které dokonce zvyšují nebezpečí dopravy. Jedinou výhodou této silnice je, že je uzavřena jakékoli jiné dopravě než automobilové a umožňuje nejvyšší rozvinutí rychlosti, a že vede půvabnou klidnou krajinou, na níž již z dálky cítíte vlhkou vůni blízkého se horského jezera.

Autostrady z Florencie k moři a z Říma do Ostie jsou ve své stavbě podobné. Kdyby nevedly kouzelnou italskou krajinou a starými cypřišovými háji, byly by to docela obyčejné dobré silnice. Stejná je i autostrada neapolská. Poněvadž tyto italské autostrady jsou vesměs staršího data, můžeme dnes jako jediný příklad naprosto moderních evropských automobilových silnic uvést jediné silnice německé.

Jejich modernost spočívá především ve spojení hodnot technických s estetickými. Zatím co autostrady italské jsou rovné jako podle pravítka, což působí při řízení auta depresivně, jsou německé silnice stavěny tak, aby se v mírných obloucích co nejvíce přizpůsobovaly krajinnému terénu. Jsou stavěny tak, aby s pahorky a údolím, s poli a lesy tvořily estetický celek. Při nich se dbá i toho, aby cestující při rychlé jízdě krajinou ji viděl se stránky co možno nejkrásnější. Neexistují náhlé hráze a zářezy do krajiny, nýbrž nahrazují se tam, kde byly nutné, plovným přechodem do krajiny a zaohlením terénu. Nemají příkopů, takže nejsou odděleny těmito strouhami od polí a luk, jimiž procházejí. Při stavbě těchto silnic byli jmenováni v Německu zvláštní poradci, vtipně nazvaní „Landschaftsanwalte“ (obhájci krajiny), většinou zahradní architekti, kteří spolupracují při stavbě silnice po stránce estetické. Dbají o to, aby okolí silnice bylo osázeno co nejbohatším způsobem travinami, kvítím a stromovím, jež patří k sobě podle zákonů rostlinné sociologie. Je postaráno i o to, aby na nejkrásnějších místech ve stínu lesů, na horských vyhlídkách anebo na březích vod byla připravena potřebná parkoviště, neboť nechat vůz v jízdni dráze je zakázáno. Každý, kdo jel německou

autostradou v jižním Bavorsku z Mnichova přes Rosenheim k Salzburku, ocenil, co moderní silniční architektura uprostřed nádherné krajiny dokáže.

Propagační význam.

Neboť v moderní turistice nestačí už ke vnímání krajinné krásy jakákoliv hrbolatá stezka. Tepnami moderního turismu jsou automobilové silnice, a chceme-li přilákat do našich zemí proud oněch platicích turistů ze západních zemí, musíme jim poskytnouti možnost oné pohodlné a úsporné jízdy na moderní automobilové silnici. J. A. Baťa snesl ve své knize „Budujme stát“ všechny hospodářské, vojenské, národní i státní argumenty k vybudování silniční magistrály z Chebu napříč Čechami, Moravou a Slovenskem až do Velkého Bočkova v Podkarpatské Rusi. Mohu k těmto důvodům připojit jen argument mezinárodního turistického ruchu.

Chudé Rakousko buduje množství dokonalých automobilových silnic, neboť oceňuje, co rozvinutý turistický ruch pro blahobyt celých krajů znamená. Staví i luxusní automobilovou silnici přes Velký Glockner, která sice sama o sobě musí být nezbytně pasivní, rentuje se však v celkovém obratu země tím, co přiláká nových turistů.

Právě tato otázka rentability bývá u nás posuzována příliš malicherně a příliš kysele. Nehleď se na prospěch, který dokonalá dálková automobilová silnice přináší celému národnímu hospodářství. Mluvil jsem s německým národním hospodářem, jenž mi potvrdil, že stavba německých autostrad ve svém přímém výnosu je sice podnikem pasivním, z ohledu na celé německé národní hospodářství se ve dvou desetiletích vyplatí. Při jízdě na dokonalé automobilové silnici se ušetří 30% pohonné látky a o 25% se méně opotřebují pneumatiky. To obnáší ročně úsporu tolika a tolika milionů, jež jdou do ciziny za benzín a kaučuk. Kromě toho zvyšuje existence dokonalých automobilových silnic zájem o automobilismus a stupňuje odbyt továren na vozy, čímž zvyšuje současně zaměstnanost dělnictva. Baťova autostrada napříč republikou je úmyslně projektována tak, že vede velice chudými kraji, dosud oddělenými od světa, do nichž vnese život a blahobyt: při tom umožní přístup k nesčetným novým i známým přírodním krásám republiky.

Máme-li závěrem odpovědět na základní otázku, která se u nás tolikrát bez výsledku protřepávala, tedy musíme říci se vsí rozhodností: Ano, potřebujeme moderní automobilovou silnici napříč republikou a musí to být dokonalá autostrada, vyhrazená motorové dopravě. Jen taková silnice je technicky na vyšší doby, jen ona dostojí tomu, co se od ní požaduje hospodářsky a strategicky, jen ona může navázati na velké transversální evropské automobilové spoje a spojovati přes naše státní území západ Evropy přímo s východem.

Naše ministerstvo veřejných prací již dávno připravuje plány této silniční magistrály. Myslím, že nemůže být lepší pobídky k tomu, aby se stavbou této silnice bylo započato co nejdříve, aby vskutku se stala jubilejní silnicí započatou ke dvacátému výročí republiky, než rozhodlanost tak zkušeného podnikatele jako je Baťa, jenž prohlásil, že by byl ochoten započít se stavbou této silnice ihned. I když tuto nabídku není třeba bráti doslovně, přece jen by měla do našich veřejných orgánů vnést něco z podnikatelského elánu a z velkorysosti, jimiž právě na tomto poli, jak upřímně musíme přiznat, vynikají naši sousedé.

dopisy

O našem socialistickém realismu

Spíšská Stará Ves, 23. července 1937.

Vážené redakci „Přítomnosti“.

Teprve dnes jsem se dostal na cestě po Slovensku k přečtení 27. čísla „Přítomnosti“, v němž se píše o socialistickém realismu. Autorka toho článku, O. Srbová, při svých informacích, jistě dobře míněných, ale čerpaných z druhé ruky, uchýlila se několikrát daleko od skutečnosti, takže by to mohlo zmaštit čtenáře „Přítomnosti“. Proto prosím, abyste mi laskavě dovolili opravit několika řádky aspoň nejzákladnější omyly, vzniklé nesprávným citováním mých výroků.

Předně, citát z „Kultury doby“, mnou redigované, není skutečným věrným citátem z mé poznámky o puškinovských oslavách v ČSR., nýbrž jen znetvořenou kombinací několika vět, vytržených z různých míst, kterážto kombinace je v „Přítomnosti“ uváděna jako souvislý výňatek z mého článku. Tím se ovšem smysl originálu úplně ruší. Napsal jsem v té poznámce, že Puškina tak mimořádně mohou oslavovat Rusové, pro něž je sloupem literatury a základem tradice, ne však my, a že „tradice má sloužit modernímu umění, nikoli modernímu umění minulosti“. T a k o v ý byl celkový smysl mé poznámky v „Kultuře“, nikoli zásadní odmítání tradice, jak by z upraveného citátu v „Přítomnosti“ vysvítalo.

Totéž se týká další nesprávné informace o domnělém mém odmítání K. H. Máchy jako aristokrata na debatní schůzi Bloku. Popíral jsem naopak Václavkovu thesi, že by Mácha byl představitel mladé české buržoasie a pokusil jsem se ukázat, co v Máchově díle je revolučního. Současně jsem ovšem upozorňoval na to, že při tom není důležité Máchovo osobní lidské stanovisko, které už pro historický odstup se nedá srovnávat se stanoviskem uvědomělého sociálního básníka dnešní doby, neboť Máchův osobní postoj v životě na rozdíl od tendence jeho díla byl řízen touhou po sociálním vzestupu bez nějakého třídního uvědomění. Máchovu novou hierarchii společenských hodnot, uloženou v jeho díle, jsem prohlásil za revoluční a za důležitou základnu velké části českého básnictví — ale varoval jsem před ztotožňováním historické romantické pózy Máchy člověka s revolučností Máchova díla. Autorka článku v „Přítomnosti“ pamatovala si, a ještě špatně, z celé diskuze jen jeden z příkladů Máchova typicky romantického přeexponování vnějších životních forem, kde se mluvilo o červené podšívce kabátu. Pro tento nedostatek referentčiny paměti nebylo by však správné usuzovat, že B. Václavek nebo já odmítáme Máchu. (V programovém článku „Kultury doby“ jsem ostatně výslovně zdůraznil jako zásadní snahu kritického realismu kritické zhodnocení tradice).

Pokud jde o ostatní dohady autorčiny, týkající se socialistického realismu, nepokládám za vhodné reagovati na ně v této stručné opravě nesprávné citace, tím spíše, že neurčitost autorčiných vývodů odůvodňuje domněnku, že autorka své názory ještě prohloubí, nebo změní.

Děkuji předem za otištění tohoto dopisu.

S projevem úcty

Dr. Fedor Soldan.

TISÍCE KRÁSNÝCH PŘEDMĚTŮ - TISÍCE KRÁSNÝCH DÁRKŮ! KAREL KELLNER V PRAZE

zřídil na Václavském náměstí čís. 25 na nároží paláce pojišťovny Generali, nové vzorné papírnickví, které je svou vnější i vnitřní úpravou, neméně však svým vynikajícím výběrem zboží skvělou pozoruhodností Prahy. Jakostní spolehlivá zlatá pera, jemné dopisní papíry vybraného vkusu a jiné papírnické zboží pro každou potřebu.